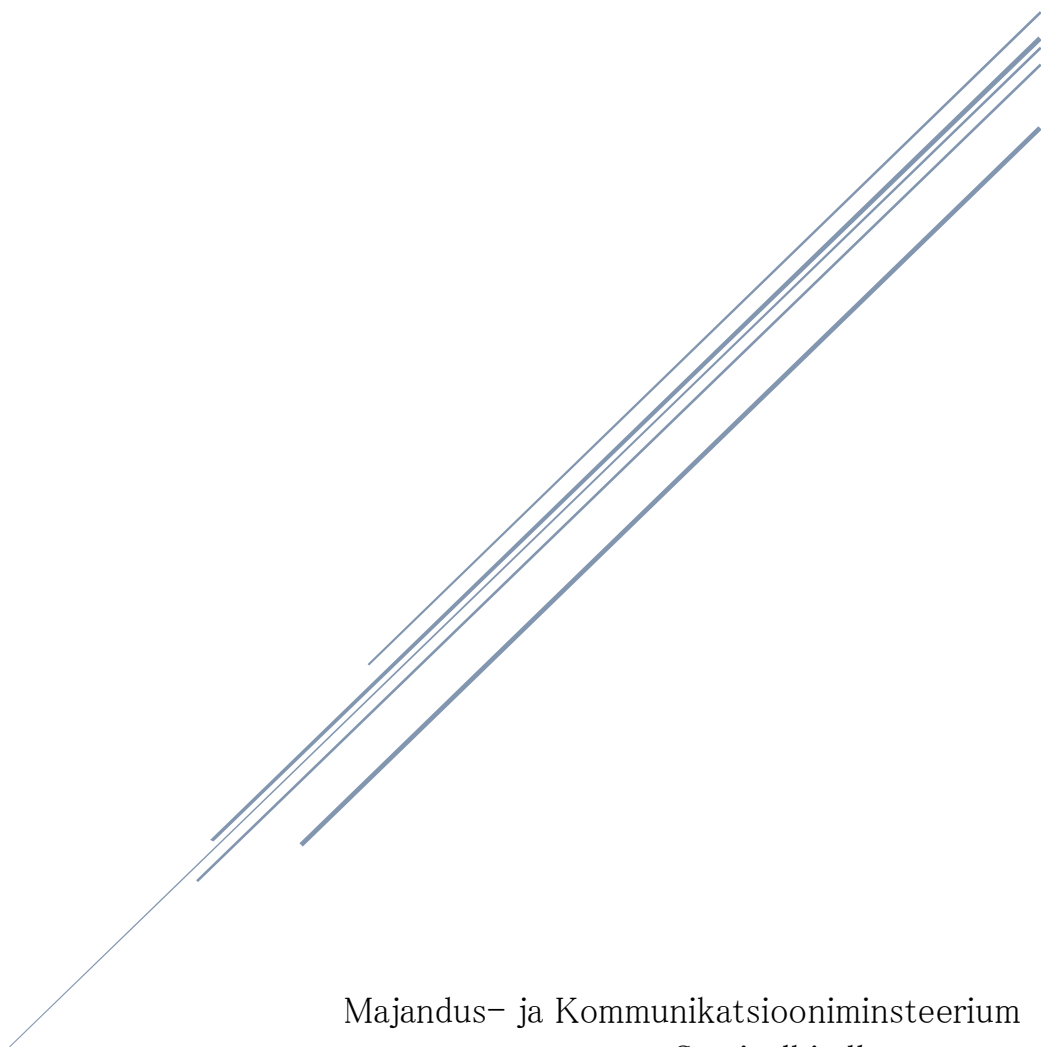

NOORTEGARANTII TUGISÜSTEEMI PILOOTPROJEKTI 2021-2023 TAIPAMISED

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Sotsiaalkindlustusamet

2023

Noortegarantii tugisüsteem- mis see on?

Ülemaailmselt kui ka Eesti ühiskonnas on **aina enam fookuses noored, kes erinevatel põhjustel ei õpi ega tööta**. Ametkondlikus keeles kasutatakse sihtgrupi kohta terminit NEET-olukorras noor, mis

kokkuleppeliselt tähistab 15-29-aastast mitteõppivat ja mittetöötavat noort, kes ei osale ka koolitusel. Noorte aitamiseks leppisid Euroopa Liidu liikmesriigid 2013.aastal kokku **noortegarantii algatuse loomises**, millega iga liikmesriik tagab, et nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist, leiavad kõik alla 29-aastased¹ noored endale sobiliku ja jätkusuutliku tööpakkumise, praktikapakkumise või haridustee jätkamise võimaluse.

Noorteni jõudmiseks loodi Eestis 2018. aastal **Noortegarantii tugisüsteem (NGTS)**. Tegemist on juhtumikorraldusliku sekkumisega, mille kaudu pakutakse kohalikus omavalitsuses tuge abivajavatele NEET-olukorras noortele haridusteele naasmiseks ja/või tööturule jõudmiseks. Kui aastani 2023 pakuti tuge 16-26-aastastele siis alates 2024 13-29-aastastele noortele. NGTSis kasutatakse sihtrühmani jõudmise lihtsustamiseks IT-süsteemi, mille kaudu tehakse vastava kohaliku omavalitsuse noorte kohta päring erinevatesse riiklikesse registritesse. Selle tulemusel saab kohalik omavalitsus nimekirja enda piirkonna 16-26-aastastest noortest, kes ei õpi, ei tööta ega ole ka kuskil mujal riiklikes registrites (nt töötukassas vms). NGTS koosneb peamiselt 4 osast: **nooreni jõudmine, võrgustikutöö, noore toetamine ja järeltugi**. Tööd kirjeldatakse Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris (STAR).

Tänu IT-süsteemi kaudu saadud kontaktidele jõutakse noorteni kiiremini. Lisaks kasutatakse noorteni jõudmiseks koostöös teiste osapooltega noortepäraseid sündmusi, mobiilset noorsootööd, teavituskampaniaid jmt.

Võrgustikutöö kaudu toimub noortele vajalikke võimalusi või teenuseid pakkuvate koostööpartnerite väljaselgitamine, kaardistamine ja ühtsetel põhimõtetel noorte toetamine. Noortega töötavatele spetsialistidele on koostatud mitmeid meetodilisi tegevusjuhiseid, millest nad saavad lähtuda, ning loetelu KOVi enda pakutavatest teenustest ja riigi teenustest, mida tuge vajavatele noortele vajaduse korral tutvustada.

Noorte toetamise etapis **keskendutakse** eelkõige **nende** soovidele, toetamaks tema **pikaajaliste eesmärkide saavutamist**. Oluline on enne haridustee jätkamist või töö leidmist ka üldine iseenda leidmine, unistama õppimine ja motivatsiooni leidmine. Jätkutoe käigus jälgitakse, et noor ei satuks tagasi varasemasse olukorda.

Tugisüsteemi kaudu on **igal aastal** jõutud vähemalt **8000 nooreni**, kellest realselt tuge ja abi on soovinud rohkem kui **2000 noort**. **12. seirega** (periood 01.10.23-29.02.2024) on liitunud **78 omavalitsust**, potentsiaalselt abivajavaid noori oli 14478. Varasema seirega võrreldes suurenes koguarv 3000 noore võrra, kuna lisandusid rahvusvahelise kaitse saajad.

Käesolev analüüs annab ülevaate eelkõige perioodil 2021-2023 toimunud NGTSi elluviimisega seotud õpitegevuste taipamisest ja arendustegevustest, mille alusel on koostatud uus riiklik arendustegevuste plaan aastateks 2024-2029.

Lisainfo: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ngts>

¹ Algse noortegarantii puhul oli tegevus suunatud alla 25-aastastele noortele.

Sisukord

Noortegarantii tugisüsteemi pilootprojekti taipamistest tulenevad arendustööd toetavad jätkutegevused perioodil 2024-2029	3
Noortegarantii tugisüsteemi loomise taustalugu	4
Teenuse disainimine ja piloteerimise neli etappi.....	5
Noortegarantii tugisüsteemi hetkeolukord ja arendusvajadused	7
Koordineerimine.....	7
Sihtühma olukord.....	8
Noortegarantii tugisüsteemi arendustööga seotud dokumendid.....	10
NGTS seire hetkeolukord	12
NGTSiga seotud uuringud ja arendusettepanekud	13
NGTS pilootprojekti 3-4 etapiga seotud omavalitsuste sisendid.....	14
Koosloome omavalitsuste spetsialistidega ja arendusvajadused	18
Koosloome SKA erinevate teenusejuhtidega ja arendusvajadused	19
Erinevate osapoolte arendusettepanekute kokkuvõtte	23
Noortegarantii tugisüsteemi tiimi arendustöö üld- ja strateegilised eesmärgid 2024-2029....	25
Strateegilised eesmärgid	25
NGTS juhtumikorralduse arendusega seotud tegevuste ajaline plaan 2023-2029	26
Väljundid ja mõõdikud, mille kaudu me teame, et oleme sinna jõudnud.....	28
Lisa 1 Noortega töötava spetsialisti roll.....	29
Lisa 2 KOV tugisüsteemi tõhususe kriteeriumid.....	31

Noortegarantii tugisüsteemi pilootprojekti taipamistest tulenevad arendustööd toetavad jätkutegevused perioodil 2024-2029

Riiklik eesmärk 2029

Noortest teadmise ja proaktiivse lähenemisega suurendatakse mitteaktiivsete 15-29-aastaste noorte osalemist tööturul ja nende tööalaseid võimalusi.

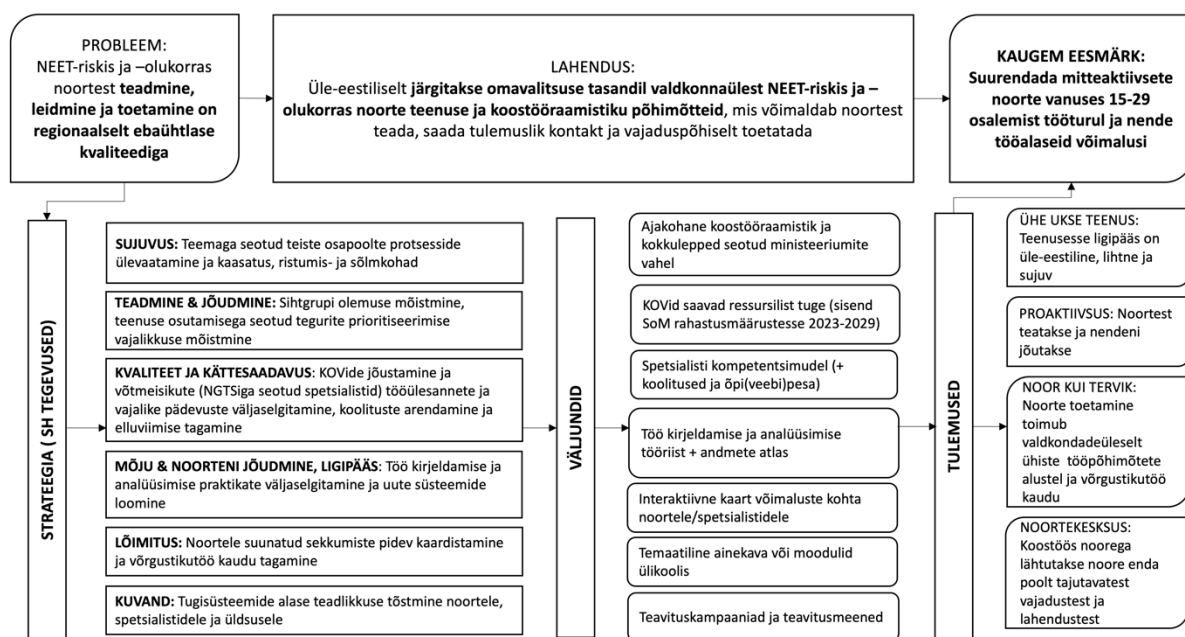
Millist probleemi me lahendame?

NEET-riskis² ja -olukorras³ noortest teadmine, leidmine ja toetamine on regionaalselt ebaühtlane.

NEET-olukorda jäämine ebasoodsate tingimuste tõttu- haridustee pooleli jätmine ja/või pikaajaline töötus suurendab riski jääda töetuks ka tulevikus, sattuda vaesusesse, olla sotsiaalselt tõrjutud ja/või saada madalamat töötasu.

Millise olukorrani soovime jõuda? (vt Joonis 1⁴)

Kohalikud omavalitsused on üle-eestiliselt võimestatud, et järgida valdkonnaülest NEET-riskis ja -olukorras noorte teenuse ja koostööraamistiku põhimõtteid, mis loovad eeldused, et kohalik omavalitsus teab sihtgrupi ulatusest ja olemusest, saavad tulemusliku kontakti ja toetavad noori vajaduspõhiselt. Koostööraamistik eeldab kohalike omavalitsuste Noortegarantii tugisüsteemis osalemist.

Joonis 1. NEET-riskis ja -olukorras noorte toetamissüsteemide arendustöö 2024-2029 (joonis H. Paabert)

² Noored, kes on ametlikult seotud mõne haridusasutuse, töandja või täiendkoolitajaga, ent kes on enda või mõne teise osapoolte hinnangul NEET-olukorda sattumise riskis ilma selge lahenduseta sellest kiirelt väljuda.

³ NEET mõiste tuleneb inglise keelsest väljendist *not in employment, education, or training*, st noor, kes ei õpi, ei tööta ega osale koolitustel

⁴ Täpsem ülevaade planeeritavatest tegevusest leitav lk 28

Noortegarantii tugisüsteemi loomise taustalugu

Noortegarantii tugisüsteemi tegevussuund kuulub meetme “Tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks” alla, mille eesmärk omakorda on suurendada teenustes osalejate töölaseid võimalusi ja osalemist tööhõives⁵. Tegemist on **Eesti Valitsuse riikliku prioriteediga**, mille tulemusel on aktiivsetel tööturuteenustel osalenud **väiksema konkurentsivõimega sihtrühmade** tööhõive suurenenud⁶. Noortegarantii tugisüsteem on üks Noortegarantii algatuse tegevustest⁷.

NEET-olukorras ja -riskis noored tulid **fookusesse 2012.aastal**, kui iga kolmas noor Euroopas vanuses 15-29 oli haridusest või tööturult väljas. Selleks, et NEET- staatuses noortest lähtuvaid tagajärgi nii noorele endale kui ka ühiskonnale ennetada, tekkis **vajadus luua poliitiline instrument**, mis aitaks kaasa liikmesriikide noorte jõudmisel haridusse või tööturule. Sellest lähtuvalt leppisid Euroopa Liidu liikmesriigid **2013.aastal** kokku **noortegarantii algatuse loomises**. Noortegarantii on kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide võetud kohustus, millega **iga liikmesriik tagab**, et **nelja kuu jooksul** pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist **leiavad** sihtgrupi⁸ noored **endale sobiliku ja jätkusuutliku tööpakkumise, praktikapakkumise või haridustee jätkamise võimaluse**⁹. Eestis koordineerib noortegarantiid alates 2023.aastast Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga¹⁰. 2020.aastal uuendati loodud Noortegarantiid uue algatusega „Töösild - noorte tööhõive tugevdamine“¹¹.

Euroopa Komisjon on varasemalt toonud Noortegarantii Eesti tegevuskava elluviimise parendusvajadusena **parema noortest teadmise ja jõudmise**¹². Mitteaktiivsete noorte aktiveerimise üks suuremaid kitsaskohti Eestis seisnes selles, et riigil (sh omavalitsustel) **puudus süsteemne info, kes on need noored**, kes on eemal tööturust ja haridusest ning **võivad vajada ebasoodsast olukorrast väljumiseks riigipoolset tuge**, ent kes ise vajalike teenusteni (nt Eesti Töötukassa, Rajaleidja, KOVi teenused) ei pruugi jõuda¹³. Tegevuse „minu esimene töökoht“ vahehindamise aruanne tõi välja, et riik pakub noortele mitmeid teenuseid - tööturuteenuseid, noorsootöö meetmeid, karjäärinõustamist jne, kuid teenused on sageli ebapiisavalt kättesaadavad¹⁴, killustunud või alakoormatud¹⁵. Sealjuures puudus terviklik ülevaade noorele pakutud teenustest, sest arvestust peetakse sageli teenust pakkuvate asutuste/projektide kaupa¹⁶. Sellest **tekkis vajadus tervikliku süsteemse lähenemise järele**, mis

⁵ Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2022). Sotsiaalministeerium.

⁶ Käger, M., Õunapuu, T., Kivistik, K., Tambur, M., Kaldur, K. (2020). Noortegarantii tugisüsteemi rakendamise mõju ja tulemuslikkuse analüüs. Lõpparuanne. MTÜ Balti Uuringute Instituut ja OÜ LevelLab. Sotsiaalministeerium.

⁷ https://www.sm.ee/sites/default/files/noortegarantii_tugevdamise_tegevuskava_2022-2027.pdf

⁸ 2014-2020 keskenduti vanusele 15-26, 2021-2023 vanusele 15-29, alates 2024 vanusele 13-29

⁹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=en>

¹⁰ Enne 2023.aastat koordineeris Sotsiaalministeerium, https://www.sm.ee/sites/default/files/noortegarantii_tugevdamise_tegevuskava_2022-2027.pdf

¹¹ Samas

¹² European Commission. (2020). Youth Guarantee country by country. Estonia.

¹³ Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2021). Sotsiaalministeerium.

¹⁴ Tegevuse „minu esimene töökoht“ vahehindamine, vahehindamise aruanne. (2017). Balti Uuringute Instituut.

¹⁵ Teemapaber tööjõu olukorrast. (2015). Praxis, www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/02/Teemapaber-tookate-puudusest.pdf

¹⁶ Samas

võimaldab kohalikele omavalitsustele (edaspidi KOV) vahendada infot mitteaktiivsetest noortest ja sihtrühma aktiveerimist efektiivsemalt korraldada¹⁷.

2016. aastal pandi Sotsiaalministeeriumi poolt alus **Noortegarantii tugisüsteemi** (edaspidi NGTS) loomisele, mille eesmärk oli luua **elektrooniline tööriist KOVidele**, mis võimaldab saada infot piirkonna mitteõppivatest ja -töötavatest noortest ning **toetada** neid haridusteele naasmiseks ja tööturule jõudmiseks. Alates 2018.aastast sai alguse selle reaalne elluviimine. Iga KOV saab sellega vabatahtlikult liituda, kuid peab arvestama, et seires osalemine toob kaasa ka ootuse noortega kontakti võtmiseks ja toetamiseks.

NGTS on seega kindla järjestusegategevuste kogum, millest juhtumikorraldaja lähtub abivajavate noorte leidmisel, nendega kontakteerumisel ja nendele abi osutamisel. Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse (edaspidi STAR) loodud IT-lahendus on NGTSi vahetu osa.

Tugisüsteemi loomine on toetanud lisaks erinevaid Eesti strateegilisi eesmärke (nt Heaolu arengukava 2016–2023, Noortevaldkonna arengukava 2022–2035, EL nõukogu noortegarantii soovitus¹⁸ jt). IT-osa tugisüsteemis toetab laiemalt ka infoühiskonna arengut, sest luuakse IT-lahendus, mille abil kuvatakse selleks soovi avaldanud KOVi juhtumikorraldajale nimekiri mitteaktiivsetest noortest koos noore kontaktandmetega, mis võimaldab KOVil tuvastada noore individuaalse abivajaduse ning pakkuda sihitatud teenuseid¹⁹.

Teenuse disainimine ja piloteerimise neli etappi

Teenuse disainimine toimus etappide kaupa ja on pidevas arendustöös, et vastata järjest enam noorte tegelikele vajadustele. Sellel põhjusel oli ja on ka edaspidi arendustöösse kaasatud erinevate piirkondade omavalitsusi, et saada terviklikum pilt tegelikest vajadustest.

Esimene etapp

Esmalt **piloteeriti IT-lahenduse võimalikkust** (2016.aastal) kahes KOVis (Tartu, Võru) ja sellest sai **järeldada**, et registrite päringu tulemusena **saab infot mitteaktiivsetest noortest**, kuid nende **abivajadus** ning mitteaktiivsuse põhjus **vajab** siiski **täiendavat hindamist**. Etapis keskenduti noortele vanuses 16–26.

Testprojektile tuginedes töötas Sotsiaalministeerium välja **NGTS IT-lahenduse**, mis rahvastikuregistri andmete baasil koondab riiklikest registritest info noortest, kes:

- ei õpi;
- ei tööta;
- ei ole töötuna arvel;
- ei ole tuvastatud puuduvat töövõimet või üle 80-protsendilist töövõime kaotust;
- ei saa töötamise toetamise teenust;
- ei tegele ettevõtlusega;
- ei saa hüvitist alla pooleteiseaastase lapse kasvatamise eest;
- ei kannu vangistust või eelvangistust;
- ei viibi asendus- või kaitseväeteenistuses.

¹⁷ Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2021). Sotsiaalministeerium.

¹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:120:0001:0006:et:PDF>

¹⁹ Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2021). Sotsiaalministeerium.

NGTS IT-lahenduse sihtgrupp on ära kirjeldatud Sotsiaalhoolekande seaduses²⁰.

Seotud ministeeriumid ja andmebaasid on:

- Siseministeerium (Rahvastikuregister (kõik noored vanuserühmas 16-26));
- Haridus- ja Teadusministeerium (Eesti Hariduse Infosüsteem);
- Maksu- ja Tolliamet (Töötamise register, Maksukohuslaste register);
- Töötukassa (Töötuna ja töötajana arvel olevate isikute ning tööturuteenuste osutamise register, Töövõimetoetuse andmekogu);
- Sotsiaalkindlustusamet (Riiklik pensionikindlustuse register, Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister (STAR));
- Kaitseressursside Amet (Kaitseväekohustuslaste register);
- Justiitsministeerium (Riiklik kinnipeetavate, karistusjärgselt kinnipeetavate, arestialuste ja vahistatute register).

NGTS IT-süsteem võimaldab **rahvastikuregistri kaudu** saada noorte endi ja alaealiste puhul ka lapsevanemate või eestkostjate **kontaktandmed**, mida omavalitsustel on võimalik kasutada kontakteerumiseks, ning koondatakse info olulisematest **noorte taustatunnustest** (nt haridustase). See aitab juhtumikorraldajal noortega kontaktivõttu prioriseerida ja noorega ühenduse saamisel selgitada välja noore tegeliku abivajaduse.

IT-lahendus võimaldab juhtumikorraldajal üles märkida noore kohta käivaid lisaandmeid, nt eelistatud kontakteerumisviisi, soovitud abi, tegeliku abivajaduse, vahendatud teenused jne. Juhtumikorralduse²¹ mudel aitab kirjeldada, kuidas toimub töö mitteaktiivse noorega, ja koondada info olemasolevatest teenustest.

Teine ja kolmas etapp

Aastatel 2018–2020 testiti loodud IT-lahendust ja noorte juhtumikorraldust viies KOVis (Kohtla-Järve linn, Raasiku vald, Saaremaa vald, Tartu linn ja Võru linn). 2021-2023 jätkati testimist neljas omavalitsuses (Kohtla-Järve linn, Narva linn, Pärnu linn ja Valga vald), mille raames **piloteeriti lisaks juhtumikorralduse mudelit läbi teadlikuma võrgustikupõhise lähenemisega**. 2020.aastal laiendati mitteaktiivsete noorte sihtrühma ehk mitteaktiivne noor on ka 16-29-aastane inimene, keda ei ole riiklike registrite päringu alusel tuvastatud ja kes pöördub KOVi poole eesmärgiga saada abi tööturule liikumiseks või haridustee jätkamiseks²². Sihtrühma laiendati, kuna NGTS-i arendamise ja testimise kaks esimest aastat on näidanud, et juhtumikorralduslikku abi vajavad ka noored, kes ei ole tuvastatud riiklike andmeregistrite alusel.

Neljas etapp

2023.aasta alguses sai alguse neljas etapp, kus senistele KOVidele liitusid veel viis omavalitsust (Viljandi linn, Viljandi vald, Tõrva vald, Põhja-Sakala vald, Mulgi vald) ja kaks maakonnapõhist

²⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005?leiaKehtiv>

²¹ Tuge vajava noore individuaalsetest vajadustest lähtuv sekkumismeetod, mis hõlmab isiku probleemide lahendamiseks abimeetmete pakkumist ja/või korraldamist lihtmenetluse või juhtumiplaani abil, kus esmalt selgitatakse välja noore vajadused ning nendele vastavalt leitakse lahendusi täiendavate sekkumiste näol

²² Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2021). Sotsiaalministeerium.

institutsiooni (Viljandimaa Omavalitsuste Liit, SA Valgamaa Arenguagentuur). Tulenevalt 2023. aastal tehtava toetus- ja **koostöömudeli**^{23 24} **testimise fookusest ja eesmärgist** parendada NEET-noorte toetamisel KOVide ülest võimekust ja jätkusuutlikkust, on oluline testida **maakonnatülest lähenemisviisi kahe maakonna näitel**, et olla teadlikum NGTSi riski- ja arenduskohtadest. Testimise eesmärk oli kaasata kaks teineteisele lähedal asuvat maakonda, kelle kaasamine annab kõige suurema mõju. Neljandas etapis laiendatati taas mitteaktiivsete noorte sihtrühma ehk mitteaktiivne noor on mittetöötav ja mitteõppiv 16-29-aastane inimene, kes ise pöördub kohaliku omavalitsuse poole eesmärgiga saada abi tööturule liikumiseks või haridustee jätkamiseks²⁵.

Noortegarantii tugisüsteemi hetkeolukord ja arendusvajadused

Koordineerimine

Noortegarantii tugisüsteemi (NGTS) koordineerib alates 01.07.2023 Sotsiaalministeeriumi asemel **Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium** koostöös **Sotsiaalkindlustusametiga** (edaspidi SKA), millest viimase tegevusvaldkond on sotsiaalkaitse ja lastekaitse korraldamine²⁶. Teenuse koordineerimine suunati SKAle Sotsiaalministeeriumi määruse mandaadiga²⁷, milles on välja toodud, et SKA peab tagama KOVide sotsiaalhoolekande arengu toetamise, mis hõlmab endas koostöös HARNOga KOVide toetamise, et **motiveerida neid NEET-olukorras noorte tuvastamisel ja neile abi pakkumisel**, töötades selleks välja meetodika, koolitades ja nõustades kohalike omavalitsuste töötajaid ning luues infotehnoloogilise vahendi. Lisaks on SKA ülesanne liikuda praktikas nn „**ühe ukse**“ **põhimõtte** rakendamiseni, kus abivajaja teekond algab omavalitsusest ning ka riiklike teenuseid taotletakse omavalitsuse vahendusel.

NGTS meeskond tegutseb **SKA ohvriabi ja ennetusteenuste osakonna (OEO) ennetustalituses**, mille põhiülesandeks on ohvriabipoliitika rakendamine ning teenuste ja toe korraldamine psühholoogilist traumat kogenud inimestele, sealhulgas süüteoohvritele ja nende lähedastele, ennast ja teisi kahjustava käitumisega lastele ja noortele ning rahvusvahelise kaitse saajatele. Ennetustalitus täidab osakonna ülesandeid riskikäitumise ja traumakogemusega lastele ja noortele ning nende peredele teenuste arendamisel, korraldamisel ja osutamisel²⁸.

SKA visiooniks on **lihtsad lahendused ja positiivsed muutused inimese elus** ja missiooniks **kindlustada Eesti inimese iseseisvat toimetulekut ja heaolu**²⁹. SKA väärtusteks on **hoolivus, koostöö, asjatundlikkus ja uuendusmeelsus**.

²³ Valdkondadeülese NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele” kohandatud ülevaade. (2021). Sotsiaalkindlustusamet.

²⁴ Koostöömudel- sihtrühmaga seotud osapoolte koostöö üldised aluspõhimõtted ja tegutsemise etapid kohalikul tasandil, et aidata lahendada sihtrühma noorte vajadusi

²⁵ Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine. (2022). Sotsiaalministeerium.

²⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/117092022002?leiaKehtiv>

²⁷ Sotsiaalkindlustusameti juhi mandaat aastateks 2021–2026. (2022). Sotsiaalkindlustusamet.

²⁸ https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/sotsiaalkindlustusameti_struktuuriuksuste_pohimaarused.pdf

²⁹ <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/organisatsioon-kontaktid/asutusest>

SKA strateegilised eesmärgid on:

- Tunneme inimese vajadusi: oleme sotsiaalvaldkonna **kompetentsikeskus**;
- Meilt on **lihtne** abi saada: oleme sündmuspõhiste ja kasutajasõbralike teenuste arenguvedur riigis.
- Ennetavad ja **mõjusad lahendused**: oleme tõhusad, parandame inimese toimetulekut ning hoiame ära suurema kahju.
- Tööõnn igas inimeses ja töös: oleme sotsiaalvaldkonna hinnatuim tööandja ning meie inimeste **tööõnn** on kõrgeim riigis.

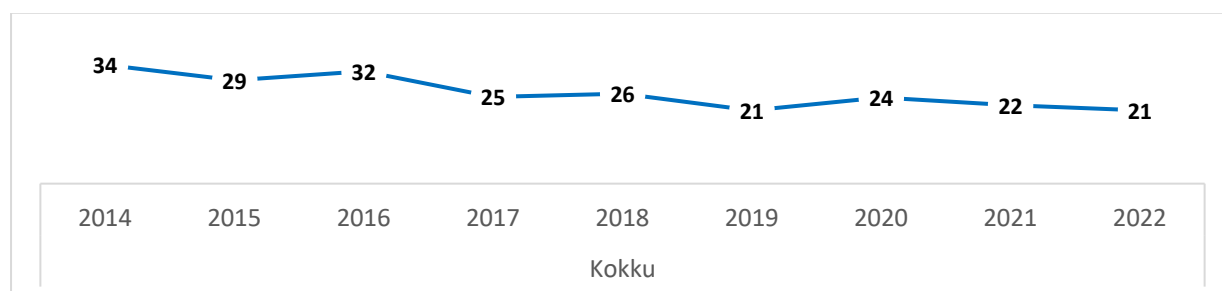
Lähtuvalt SKA strateegilistest eesmärkidest tuleb NGTS arendustöös jälgida järgmisi põhimõtteid:

- toetame teenuste- ja **valdkondadeüle**st kasutamist;
- teenuste arendamisel **lähtume sihtgrupi vajadustest** ja kaasame teenusekasutajaid;
- kasutame riigi käes olevaid **andmeid oskuslikult** ning leiame abivajavad inimesed üles enne, kui abivajadus on muutunud vältimatuks;
- loome sotsiaalteenused ümber abivajava inimese nii, et ta saab lahenduse oma probleemile **esimese kontaktpunkti** kaudu;
- teeme vajalikud teenused inimestele kergesti **kättesaadavaks** läbi **proaktiivse** pakkumise;
- tagame, et meie tugi on igale inimesele **ligipääsetav**;
- toetame inimese motivatsiooni ja teenuste abil saavutatud **muutuste püsimit** ning **uute** probleemide **ennetamist**, tuginedes **käitumisökonomika** põhimõtetele;
- suudame **tõendada** oma lahenduste positiivset **mõju** inimese olukorra muutusele;
- meie töötingimused on paindlikud ja peresõbralikud, kõrge **juhtimiskvaliteet** ja **kaasamiskultuur** toetavad meie inimeste tööõnne;
- me toetame aktiivselt oma töötajate **psühhosotsiaalset heaolu** ja vaimset tervist ning panustame koostööd soosivasse füüsilisse **töökeskkonda** ja **töövahenditesse**;
- **väärtustame** pikaajalisi töösuhteid ning loome **arenemisvõimalusi** organisatsioonis.

Sihtrühma olukord

Mitteaktiivsete noorte kõrvalejäämine hariduse omandamisest ja tööturul ja nende valdkonnaülese toetamise vajadus on järjest olulisem. Noorte mitteaktiivseks muutumine suurendab näiteks riski jääda pikaajaliselt töetuks, sattuda vaesusesse, olla sotsiaalselt tõrjutud ja saada madalamat töötasu. Eesti tööturul valitseva kasvava kvalifitseeritud tööjõu puuduse tingimustes on oluline, et iga noor leiaks endale tööturul rakenduse või täiendaks oma kvalifikatsiooni edasiõppimise kaudu.

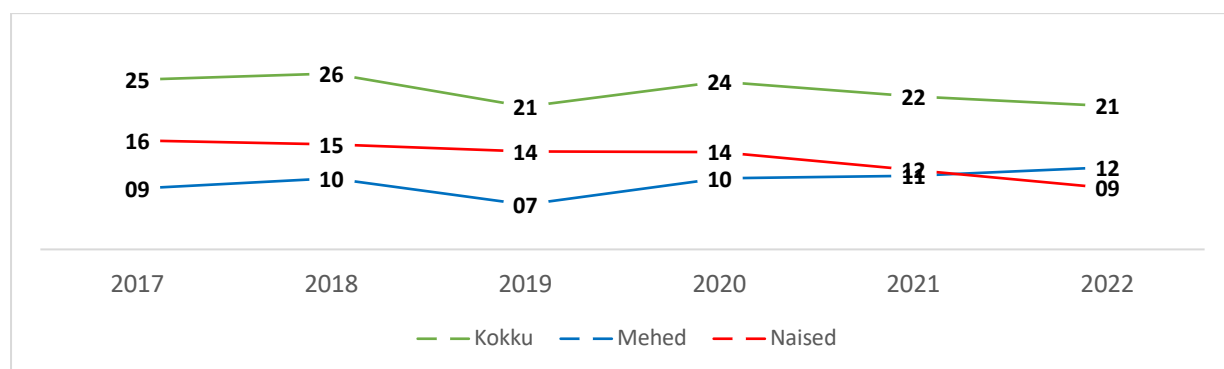
Statistikaameti **2022. aasta** lõpu seisuga on Eestis **mitteõppivaid, mittetöötavaid** ja koolitusel mitteosalevaid (edaspidi NEET-olukorras noor) noori vanuses 15-29 **20800**. Võttes aluseks Noortegarantii Eesti tegevuskava kogu perioodi 2014-2022, on NEET-staatuses noorte **arv olnud pigem languses** (12 800 noore võrra vähem) (vt Joonis 2).

Joonis 2. NEET-staatuses noorte arv perioodil 2014-2022 (tuhandetes).

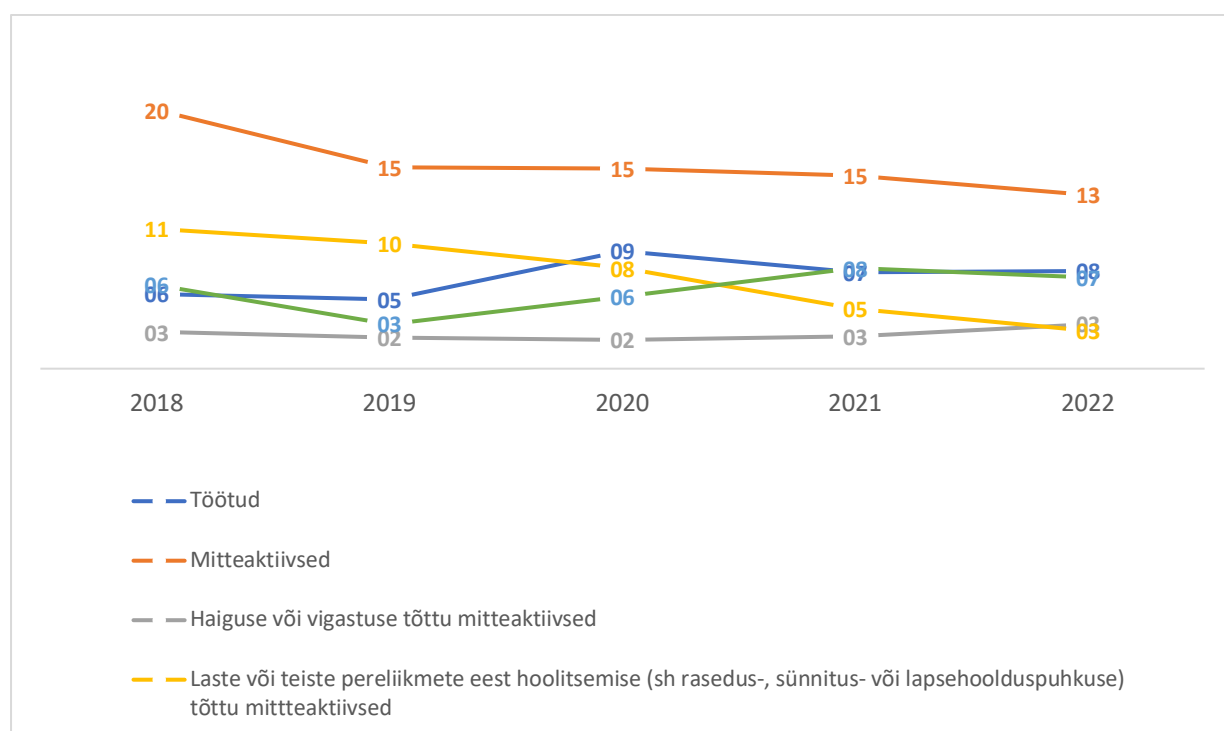
2017.aasta lõpu seisuga, enne kui realselt käivitati Noortegarantii tugisüsteem, oli Eestis Statistikaameti andmetel selles sihtrühmas (15-29-aastased) 24 600 noort, 2022.aasta lõpu seisuga oli neid 3800 noort vähem (vt Joonis 3). Kuigi vahepealne COVID-19 pandeemia periood (2019-2020) tõstis uuesti noorte koguarvu 24300 NEET-staatuses nooreni, langes koguarv kiiresti COVID-19 eelse perioodi arvuni.

NGTS elluviimise perioodil on sihtrühmis muutunud sooline vaade ja osakaal. Alates 2021. aastast on NEET-olukorras noorte seas pigem **meeste** (vt Joonis 4) koguarv **kõrgem**, 2022.aasta lõpu seisuga oli see arvuliselt 11 900 ja osakaaluna kogu sihtrühmast 57% (vt Joonis 3).

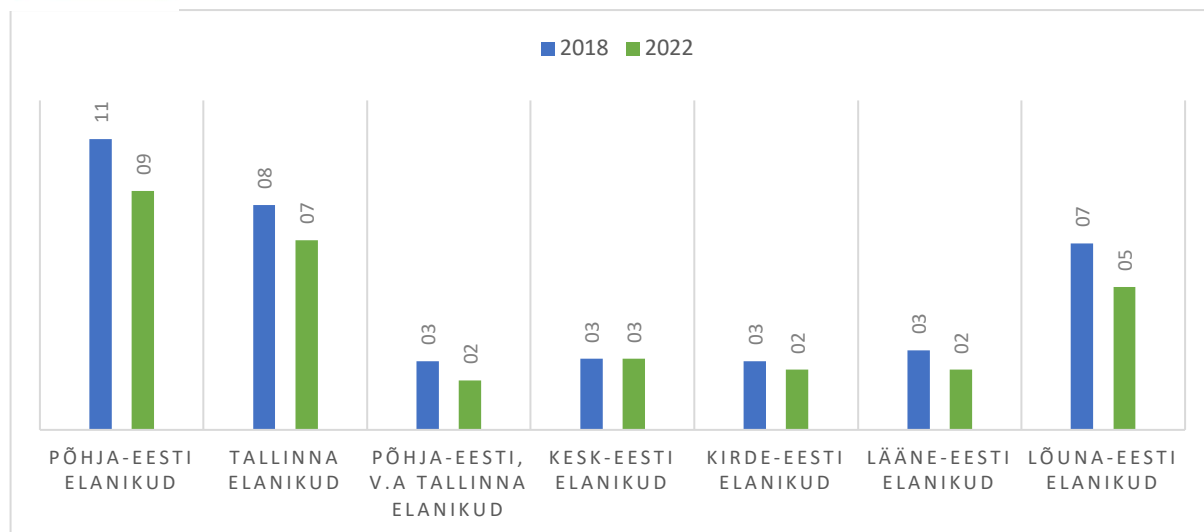
Joonis 3. NEET-staatuses noorte sooline arvuline jaotus perioodil 2017-2022 (tuhandetes).

Noortegarantii tugisüsteemi elluviimise perioodil on näha teatud sihtrühmade arvulisi kiireid muutusi, mis osaliselt on seotud statistika võtmise aluste muutustega (nt lapsehoolduspuhkusel olevad noored). Periood 2017-2022 näitab, et järjest enam on NEET-olukorras noori, kelle olukorda sattumise põhjus pole teada, samas mitteaktiivsete noorte koguarv on languses. 2022. aasta lõpu seisuga oli laste või teiste pereliikmete eest hoolitsejaid, sh. rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkusel olevaid noori 2900, töötuid noori 7500, muul põhjusel mitteaktiivsed 7000 ja haiguse või vigastuse tõttu mitteaktiivseid 3400 (vt Joonis 4).

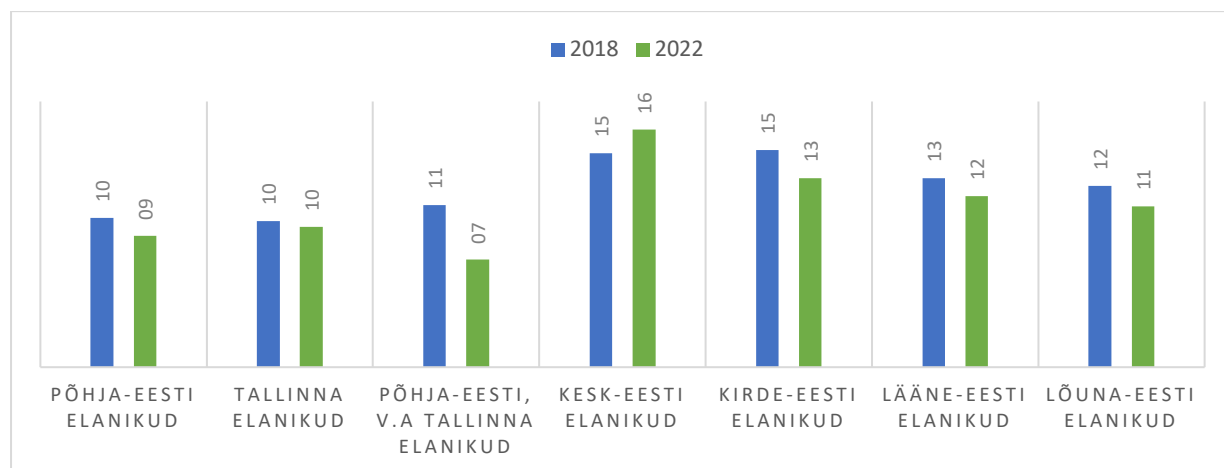
Joonis 4. Mitteaktiivsuse põhjused perioodil 2018-2022 (arv, tuhandetes).

Regiooniti oli 2022. aasta seisuga **arvuliselt** NEET-olukorras noori **kõige rohkem** (vt Joonis 5) **Põhja-Eestis** (8700, 42%), sh nendest Tallinna elanikud 6900 (33%) noort, samas võttes aluseks NEET-olukorras **noorte osatähtsuse** vastavas isikuterühmas, oli NEET-olukorras noori **kõige enam Kesk-Eestis** (16,1%) ja **Kirde-Eestis** (12,8%). Põhja-Eestis on see näitaja kõige madalam (7,3%). Noortegarantii tugisüsteemi testperioodi analüüsides on näha, et kõige enam on NEET-olukorras noorte arv vähenenud Tallinnas, Lääne- ja Lõuna-Eestis. Samaks on jäänud Kesk-Eestis.

Joonis 5. NEET-staatuses noored regioonides aastatel 2018 ja 2022 (arv, tuhandetes).

Kui võrrelda 2018 ja 2022. aastat, on NEET-noorte osatähtsus vastavas isikuterühmas tõusnud Kesk-Eestis, lisaks on osakaal jäänud samaks Tallinnas. Teistes regioonides on NEET-olukorras noorte osatähtsus pigem vähesel määral vähenenud (vt Joonis 6).

Joonis 6. NEET-staatuses noorte osatähtsus vastavas regioonis aastatel 2018 ja 2022 (%).

Noortegarantii tugisüsteemi arendustööga seotud dokumendid

Noortegarantii tugisüsteem on üks tegevus Noortegarantiist, mille elluviimiseks on Eestis 2021.aastal Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöös koostatud **Noortegarantii Eesti tegevuskava 2022–2027**. Tegevuskava hõlmab endas erinevaid tegevusi NEET-riskis ja NEET-

staatuses noorte toetamiseks, sh lisaks noortegarantii tegevuskava tegevusteks Sotsiaalkindlustusameti koordineeritavad noortegarantii tugisüsteemi ja valdkondadeülese NEET-staatuses noorte toetamise ja teenuste koostöömudeli rakendamine. Planeeritud tegevussuunad ja eeldused NGTSile on leitavad Lisast 1.

Tegevuste elluviimise raames on fookuses peamiselt **järgmised lahendusvajadused:**

- Haavatavate sihtgruppide (NEET-olukorras ja -riskis) olevate noorteni jõudmine ja nende toetamine proaktiivsete lähenemisviiside kaudu;
- süsteemsem (sh koostöisem) lähenemine NEET-olukorras noorte toetamisele;
- selged kokkulepped NEET-olukorras noortega seotud andmete eesmärgipäraseks kogumiseks ja kasutamiseks;
- regionaalsete erinevustega senisest parem arvestamine;
- noorte ja laiema avalikkuse vähene teadlikkus abi saamise võimalustest;
- noorte toimetulekuvõime toetamine.

Noortegarantii Eesti tegevuskava 2022–2027³⁰ toob välja vajaduse parema arusaamise saavutamiseks noorte olukorrast ja vajadustest, tõhusama jõudmise noorteni ning nende süsteemsema ja efektiivsema toetamise ja ennetustöö. Selleks tuleb **pöörata tähelepanu** järgmistele tegevustele:

- Haavatavate NEET-olukorras noorteni jõudmine proaktiivsete lähenemisviiside kaudu;
- süsteemsem (sh koostöisem) lähenemine NEET-olukorras noorte toetamisele;
- selged kokkulepped NEET-olukorras noortega seotud andmete eesmärgipäraseks kogumiseks ja kasutamiseks;
- noorte toimetulekuvõime toetamine;
- noorte teadlikumate karjäärivalikute toetamine;
- varases eas koolist väljalangemise ennetamine;
- regionaalsete erinevustega senisest parem arvestamine;
- noorte ja laiema avalikkuse vähene teadlikkus abi saamise võimalustest.

Sihtrühma vaatest **soovitatakse rõhku** panna eelkõige haavatavatele NEET-olukorras noortele (nt erivajadusega, sõltuvushäirega, teise emakeelega, õigusrikkumise taustaga noored, kelle õppimist ja töötamist mõjutavad kompleksed probleemid). **Mõistes paremini nende noorte haavatavust** ning selgitades välja noorte tegelikud võimed, oskused ja tugevad küljed, mis toetaks nende naasmist haridussüsteemi ja/või tööturule ja seal püsimist, on eesmärk jõuda nende noorteni proaktiivselt, pakkudes neile võimalikult varajast tuge.³¹

Lisaks Noortegarantii Eesti tegevuskava 2023–2027 vastuvõtmisele, valmis 2021. aastal Haridus- ja Noorteameti korraldatud hanke „**NEET-olukorras noortele toe pakkumiseks tuleviku koostöömudeli loomine teenusedisaini meetodil**“ raames NEET-olukorras noortele toe pakkumise tulevikumudeli kirjeldus, mis toob esile **lahendusviisi**, kuidas **erinevate osapoolte** (noorsootöö valdkond, sotsiaalvaldkond, haridusvaldkond, tervisevaldkond, siseturvalisuse valdkond ning töö- ja karjäärivaldkond koos erinevates valdkondades tugiteenuste pakkujatega) **koostöös** võimalikult **tõhusalt toetada** omavalitsuste tasandil NEET-riskis ja NEET-staatuses **noori** ning jõuda sihtrühma vaatest võimalikult **sujuva** protsessini³².

NGTSi kohaliku tasandi arendustöö ja valdkondadeülese NEET-staatuses noorte toetamise ja teenuste koostöömudeli rakendamise elluviimise toetamine on täpsemalt sätestatud Majandus- ja

³⁰ Samas

³¹ Samas

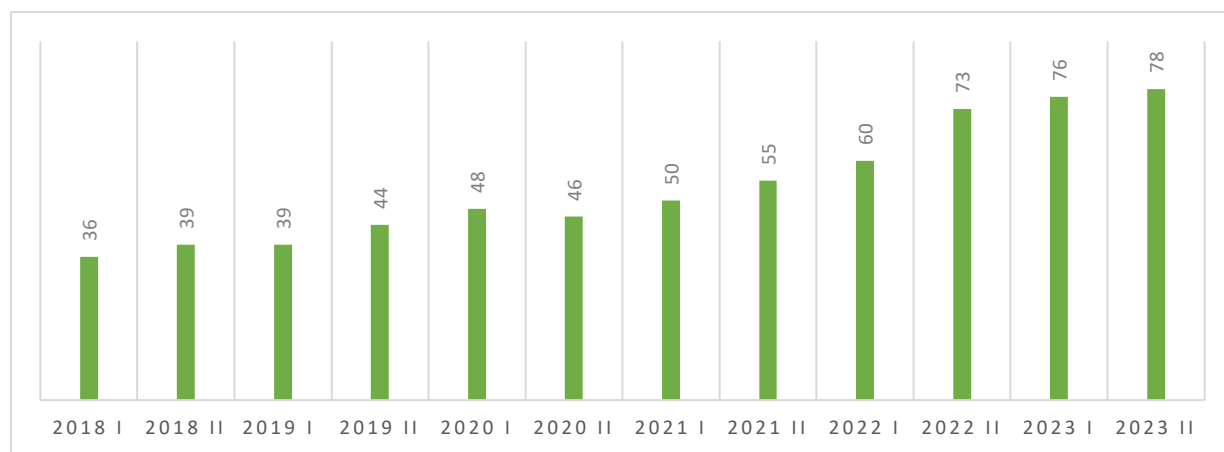
³² Valdkondadeülese NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele” kohandatud ülevaade. (2021). Sotsiaalkindlustusamet.

Kommunikatsiooniministeeriumi määruses “Töölase konkurentsivõime toetamine”, mille alusel avati 3.09.2023 taotlusvoor³³ KOVidele. Avatud taotlusvooru kaudu antava toetuse eesmärk oli parandada noorte töölase konkurentsivõimet ja nad tööle aidata või haridussüsteemi lõimida. Projektide elluviimine toimub vastavalt taotluses sätestatud perioodil 2023–2029.

NGTS seire hetkeolukord

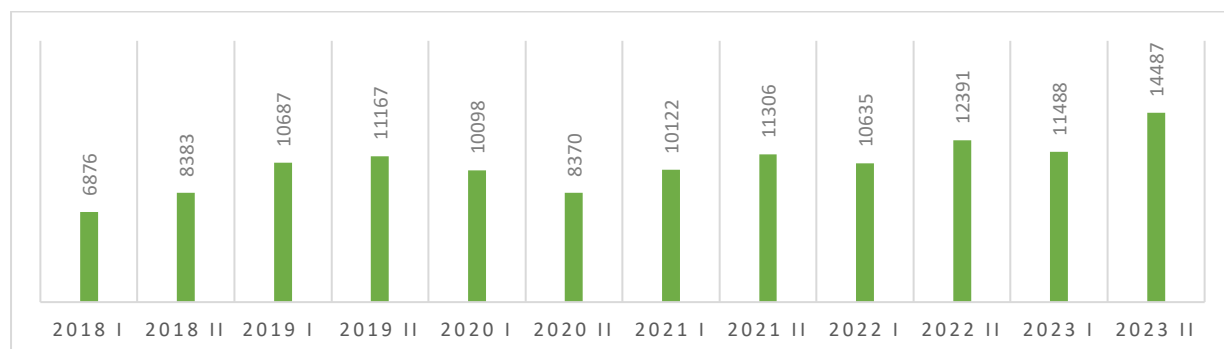
Perioodil 2015–2023 on toimunud 12 seiret, millest viimases seires osaleb 78 KOVi (98% omavalitsustest)³⁴ ja nimekirjade alusel selgus 14487 potentsiaalselt abivajavat noort. Noorte arvud on omavalitsusteti erinevad, suuremates linnades on noorte arv prognoositult suurem

Noortegarantii tugisüsteemiga liitumine on kohalikele omavalitsustele vabatahtlik, samas on alates selle loomisest osalemise aktiivsus toimunud tõusvas trendis. Võrreldes aastaga 2018 on liitunute arv (vt Joonis 7) rohkem kui kaks korda kasvanud (36st 78ni).

Joonis 7. NGTSiga liitunud kohalike omavalitsuste arv seirete lõikes perioodil 2018-2023

Lisaks võimaldab rohkemate omavalitsuste kaasatus jõuda järjest suurema arvu noorteni. Kui esimeses seires tuvastati 6876 noort, siis 12ndas seires 14487 noort (vt Joonis 8).

Joonis 8. NGTS noorte arv seirete lõikes perioodil 2018-2023

Võttes aluseks STARi on näha, et tugisüsteemi kaudu on igaastaselt jõutud (kirjutatud, helistatud, kohtunud jmt) 80% noorteni, kellest realselt tuge ja abi on kolme aasta jooksul soovinud kokku rohkem,

³³ <https://vana.rtk.ee/meede-korge-toohoive-taseme-saavutamine-ja-hoidmine>

³⁴ <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ngts>

kui 2000 noort³⁵. Viimastel aastatel on abi vastu võtnud noorte arv pigem tõustel, sh vastavad järjest enam noored ka NGTS kirja juurde kuuluva küsimustiku kaudu.

NGTSiga seotud uuringud ja arendusettepanekud

2020. aastal ilmus **NGTS tulemuslikkuse ja mõju riiklik analüüs**, kus toodi välja, et haridustee jätkamise ja tööturule suundumise toetamisel on suur roll aktiivsetel tööturumeetmetel, võrgustikutööl, personaalsel nõustamisel ning ennetusel, mistõttu toetab NGTS koosmõjus teiste teenustega väga otseselt NEET-olukorras noorte olukorra leevendamist Eestis.³⁶ Samas tuuakse analüüsi järeldustes välja vajadus noortegarantii tugisüsteemi juhtumikorralduse kvaliteedi tõstmiseks.

Lisaks on riiklikul tasandil vajadus:

- STARi kasutusmugavuse parandamine;
- spetsialistide koolitamine;
- kohandada NGTSi ja juhtumikorralduse juhiseid;
- tagada NEET-staatuses noortele tugiteenuse ühtlane kvaliteet üle-eestiliselt;
- vähendada regionaalseid erinevusi teenuste kättesaadavusel, noorte toetamisel ja teenusteni jõudmisel;
- väärtustada ja toetada noortega tegelejaid, et ennetada noorte NEET-staatusesse jõudmist.

Noortegarantii tugisüsteemi ja NEET-olukorras noorte tugimeetmete koordineerimise vaatest on leitud, et vajadus on^{37 38 39 40 41}:

- suurendada kõigi noori toetavate osapoolte teadlikkust NEET-noortest, nende toetamise olulisusest ja võimalustest,
- mõelda läbi kommunikatsiooni eesmärgid ja võimalused, arvestades kõiki võimalikke sihtrühmi, noore NGTS-i jõudmise trajektoori ja noore toetamise protsessi;
- pöörata kommunikatsioonis rohkem tähelepanu selge keele põhimõtetele ja sõnumite selgusele;
- selgitada välja võimalused isikuandmete kaitse seaduse kohendamiseks, et noori tõhusamalt toetada;
- toetada juhtumikorraldajaid noorte toetamisel ja piirkondlike võrgustike tekitamisel ning nende arendamisel;
- valdkonna- ja programmideülene koordineerimine;

³⁵ <https://www.sm.ee/et/uudised/valitsus-kiitis-heaks-uae-tegevuskava-mitteoppivate-ja-tootavate-noorte-abistamiseks>

³⁶ Käger, M., Õunapuu, T., Kivistik, K., Tambur, M., Kaldur, K. (2020). Noortegarantii tugisüsteemi rakendamise mõju ja tulemuslikkuse analüüs. Lõpparuanne. MTÜ Balti Uuringute Instituut ja OÜ LevelLab. Sotsiaalministeerium.

³⁷ Paabort, H., Beilmann, M. (2021). State level agreed-upon factors contributing more effective policymaking for public sector services for effective local-level work with NEETs. *Revista Calitatea Vieții*, 32 (4), 398–420.

³⁸ Käger, M., Õunapuu, T., Kivistik, K., Tambur, M., Kaldur, K. (2020). Noortegarantii tugisüsteemi rakendamise mõju ja tulemuslikkuse analüüs. Lõpparuanne. MTÜ Balti Uuringute Instituut ja OÜ LevelLab. Sotsiaalministeerium.

³⁹ Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava meetme “Noorte tööhõivevalmiduse toetamine ning vaesuse mõju vähendamine noorsootöö teenuste kättesaadavuse kaudu” eesmärgipärasuse ja tulemuslikkuse vahehindamine. Lõpparuanne. (2019). Civitta Eesti AS. Haridus- ja Teadusministeerium.

⁴⁰ Beilmann, M., Otstavel, S.; Kõiv, K., Paabort, H. (2022). NEET-staatuses noored teenuste ja programmide võrgusilmas: kuidas paremini toetada mitteõppivaid ja -töötavaid noori? Sotsiaaltöö.

⁴¹ Kõiv, Kerli; Paabort, Heidi (2022). Youth not in Education, Employment, or Training: Practical reasons and support in Estonia. In: Bojnec, Š., Petrescu, C. (Ed.). *Youth Policy Application of the Intervention: Best-Practices with Rural NEETs*. (137–157). COST Action CA 18213.

- vaadata üle seotud seadusandlus ja/või strateegilised dokumendid, et vältida temaatilist, keelelist või mõistelist killustatust või need kooskõlastada;
- kohalikul tasandil juhtumite kiiremaks lahendamiseks võimalusel ühtlustada valdkondade- ja teenustevahelisi tööpõhimõtteid ja analüüsida, kas seotud tegevuste spetsialistide töötingimused vastavad sihtgrupi vajadustele (nt kontaktide arv kuus, spetsiifilised noortega töötavad spetsialistid).

NGTS pilootprojekti 3-4 etapiga seotud omavalitsuste sisendid

Lähtuvalt 2020. aastal tehtud NGTS analüüsile keskenduti pilootprojekti kolmandal ja neljandal etapil järgmistele fookusteemadele:

- Õigusruumi vastavus;
- NGTS väärtus ja koosmõju teiste teenustega;
- NGTS spetsialisti valdkondlik positsioneerimine, pädevusvajadused (sh spetsialisti roll noore toetamisel ja koormus);
- Noori toetava tugisüsteemi toetavad tegurid;
- Sihtgrupi olemuse erisused;
- Ühise juhtumikorralduse võimalikkus ja võrgustikutöö;
- Noori toetava tugisüsteemi koordineerimine, töö kirjeldamine ja analüüs;
- tugisüsteemi toimekeskkond.

Pilootprojektiga seotud kohalikud omavalitsused tõid välja järgmist:

Väärtus KOVile ja NGTS seosed teiste teenustega

- Tegemist on riigi ja KOV vaatest eelkõige **ennetava meetmega**;
- KOVis on **kvalifitseeritud spetsialistid**, kes tegelevad teadlikult mittetöötavate noorte sihtgrupiga;
- KOVis toimetab **temaatiline tuumikgrupp**⁴², mille osapooled mõistavad ja tunnetavad NGTSi vajalikkust ja aitavad tervikvaate ja eestkoste kaudu tagada selle jätkusuutlikkust;
- koostööteemaliste edulugude jagamine juhtumivõrgustikes **soodustavad hilisemat julgemat teiste juhtumikorraldajate kaasamist** ja kontaktivõttu;
- noorte vajaduste märkamine ja välja toomine panevad võrgustikke **uusi teenuseid arendama ja pakkuma**;
- NGTS töö kaudu tutvustatakse **võrgustikule noorte maailma sisevaadet** (eriti mobiilse noorsootöö rakendamise kaudu) ja sellest teadmine soodustab hilisemat võrgustiku poole pöördumist ja kaasamist;
- NGTSi tugevuseks on **personaalsus**, igast noorest lähtuv teekond ja pikaajalisem tugi läbi erinevate asutuste kaasamise;
- NGTS on piirkonna **noortele esmase pöördumise koht**, kus saab lihtsaid küsimusi esitada ja liikuda enda tempos;
- NGTS juhtumikorraldaja on erinevatele **noori toetavatele osapooltele esmase pöördumise koht**, et saada tuge ja teadmist piirkonna võimaluste kohta;
- NGTS on **meediumiks erinevate valdkondade ja teenuste vahel** (sh ettevõtjad);
- erinevate **valdkondade tugevuste fookusesse toomine** (nt huvitegevus);

⁴² Osapooled ja nende esindajad, kes omavahelise tiheda koostöö raames vastutavad koostöömudeli rakendamise eest nii strateegilisel tasandil kui üksikute juhtumite raames

- NGTS kaudu on riigil ja KOVil võimalus **teada saada noorte hetkeolukorrast** ja sellest lähtuvalt olla **kulutõhusamad** ehk teha **teadlikumaid valikuid** ja otsuseid;
- NGTS **lihtsustab noorel teiste teenuseteni jõudmist** (nt Töötukassa) ja/või ennetab nende vajalikkust (nt saab noor esmanõustamise NGTSi spetsialistilt, seega ei ole tal vajadust pöörduda vaimse tervise spetsialisti poole, vähendades nii meditsiinisteeemi koormust);
- NGTSi juhtumikorraldajad **aitavad noortel mõista iseennast**, oma eesmärgi ja soove ning motiveerivad noori oma elu juhtima;
- **NGTSi juhtumikorraldaja poolt tehtud eeltöö** kaudu saavutavad lastekaitsespetsialistid **noortega kiirema kontakti** (nt koos kodukülastused, kohtumised);
- spetsialistid on piirkonna noortele **toeks asjaajamises teistes asutustes**.

Noortega töötava spetsialisti koormus

- Ühes kuus jõuab **üks täiskohaga spetsialist** ideaalis tegeleda aktiivselt **15–25 noorega**, pigem tuleb arvestada, et umbes 30% tööajast on võimalik tagada individuaalset tööd;
- koormus sõltub sellest, mis **osakaalus on noored erinevate etappide vaatest**: alles alustanud noored (esimene faas), kelle lahendusvajadused⁴³ on alles selgumisel; aktiivses faasis noored, kes saavad juba spetsiifilist tuge ja passiivses faasis noored, kes on tugisüsteemist väljunud, aga samas võivad vajada teatud tähelepanu või järeltuge;
- **üle 25 aktiivse juhtumi** puhul spetsialisti kohta võivad **teised olulised tegevused jääda tähelepanuta** ja toetamise kvaliteet ning **spetsialistide enesehoid kannatavad**;
- noorte arv spetsialisti kohta **sõltub** veel **mitmest teisest tegurist** nagu teenusepiirkonna **geograafilised** tegurid (hajaasustus, linna või maapiirkond), **teenuste** (sh tasuta) **kättesaadavus**, **noorte mobiilsuse** võimalikkus, **eluaseme kättesaadavus** jmt;
- ühe noore kohta **planeeritakse ressursiliselt vähemalt 6 kuud aktiivset tuge** ja 6 kuud järeltuge.

Peamised koostöö osapooled

-

Sihtgrupist lähtumine, võrgustikutöö⁴⁴ ja infoliikumine

- Olulised on **kohtumised võrgustiku liikmetega**, enda töö **tutvustamine** ja nende töö sisuga tutvumine;
- oluliseks on **ootuste, lähenemiste, meetodite läbirääkimine** noorte toetamisel võrgustikus;
- **ühised koolitused ja teised toetavad tegevused** (nt supervisioonid, kovisioonid) aitavad võrgustikus luua **ühist mõtteviisi**;
- oluline on **noorte tugevustele ja ressursidele keskendumine**, sh hooliv ja lugupidav suhtumine kõikidesse osapooltesse;
- oluline on **koostöövõrgustiku⁴⁵ teadlikkus**, millised võimalused on tagatud noortele ja võrgustiku osapooltele kahepoolseks **infovahetuseks**;

⁴³ Sihtrühma noore enda poolt ja/või teiste inimeste nagu tema lähedaste või spetsialistide poolt tajutud vajadus, mille lahendamata jätmise võib tuua kaasa noore sattumise NEET-olukorda või selles püsimise

⁴⁴ Kokkulepitud eesmärkidel süstemaatiliselt toimuv asutuste vaheline koostöö, milles sisaldub ühine kitsaskohtade kaardistamine, analüüsimine ja kirjeldamine, võimalike lahenduste leidmine, olemasolevate ressursside jagamine ja juhtumipõhine aktiveerumine. Võrgustikutöö saab mudeli vaatest toimida nii asutuste, omavalitsuse, piirkonna, maakonna kui ka riiklikul tasandil.

⁴⁵ Kohalikul tasandil moodustatud koostööorgan osapoolte esindajatest koostöömudeli strateegiliseks juhtimiseks ja sihtrühma noorte vajaduste lahendamiseks

- oluline on **läbipaistev infovahetus**, mis annab ka noorele kindluse, et tema poolt antav info on konfidentsiaalne ja ainult kokkuleppel noorega toimub minimaalsuse printsiibist lähtuvalt info vahendus;
- olulised on **kirjalikud kokkulepped**, et tugisüsteemis liikumine oleks noore jaoks **sujuv** ja **ühukse lähenemise** põhimõtteid järgiv.

Noorte toetamise ajaline ja hetkeolukorra perspektiiv

- Oluline on arvestada, **mis ajahetkel noorega ühendust võetakse**;
- kui **palju on võimaldatud aega** kontakti loomiseks, et noort mitte survestada;
- et alati **ei ole kiireid lahendusi** ja on vajadus tegeleda noore valmisolekuga ise ennast toetada ja arendada oskuseid, et luua enda ümber sõprade vms ring, kellega suhelda;
- arvestada, **mis olukorras noor enda elus sel hetkel on** – kas ta vajab NGTSi juhtumikorraldaja lisatuge või mitte;
- kui palju on juhtumikorraldajal sel hetkel teisi tegevusi ja **akuutseid juhtumeid** laual;
- kui paljude noortega juhtumikorraldaja ise aktiivselt ja **jätkuvalt ühendust jõuab võtta**, kui esialgu kontakti pole saanud;
- töö tõhusust mõjutavad eelkõige ajahetk, kontakti võtmise viis (nn turvalisuse ja meeldivuse tekkimine), spetsialistile võimaldatud koormus ja paindlikkus, noorega kohtumiste arvu võimaldamine, aktiivne suhtlus ja vajaduspõhiste tegelike kiirete lahenduste olemasolu.

Spetsialisti kompetents ja pädevus

- **Juhtumikorraldaja enda hoiakud** – on positiivne, tasakaalukas (noore survestamine), julge, huvitatud, avatud, innustav, motiveeriv ja usub noortesse;
- Juhtumikorraldaja võrgustatus ehk ja **teadlikkus noortele suunatud võimaluste** kohta (koolitused, infolist, kursused, töökohad, teraapiad, ravi jmt);
- et vajadus on **analüüsida**, kas tegemist on **ennast juhtiva noorega** ja kui palju või vähe on tema elus väljakutseid/ lahendamist vajavaid olukordi;
- et see sõltub ka juhtumikorraldaja **enda lahti laskmise oskustest**, sh piiri tõmbamisest noore abistamise protsessis;
- et oluline on teada, **millal juhtumikorraldaja lõpetab menetluse** (nt kui noorega jätkab aktiivselt tööd lastekaitse spetsialist ja noor on nõus ja saab aru, miks juhtumikorraldajaga aktiivne koostöö lõpeb ja teine spetsialist jätkab);
- tööülesannete **selge piiritletus teiste seotud osapooltega**, st selgus oma töö struktuurilisest sobitumisest, rollidest, õigustest, ülesannetest, eesmärkidest, väärtustest, koostöö ja töö protsessidest (kui selged on bürokraatlikud protsessid KOVis) ning suhtlemiskultuurist;
- juhtumikorraldaja **pädevus ja suhtlemisoskused** – motiveeriv intervjuerimine, coachimine, nõustamine, lohutamine, jõustamine, elementaarne viisakus, konflikti lahendamine, rasketest teemadest rääkimine, emotsioonidest rääkimine/nende nimetamine, pauside kandmine, oskuste keeles rääkimine, traumakogemuse ja diagnoosidega noortega suhtlemise oskused, sh kehakeel, miimika, hääletoon jms.

Toimekeskkond ja hoiakud

- Strateegilised kokkulepped ja **ühisvisiooni olemasolu** osapoolte vahel;
- NGTSi ja juhtumikorraldaja **töö väärtustamine KOVis** – ameti vajalikuks pidamine, turule vastav palk, tööruumi ja -vahendite olemasolu;
- **võimalus end täiendada ja ventileerida**, sh saada tuge keeruliste juhtumite lahendamiseks juhilt, kolleegidelt, võrgustikuliikmetelt;

- on **aega töö analüüsimiseks**, STARi märkmete tegemiseks – et oleks hea ülevaade noore toetamise teekonnast ja vajadusel anda noore juhtum üle uuele spetsialistile;
- **töötaja paindlikkuse võimaldamine ajas ja ruumis**, vajadus noorega ka õhtuti kohtuda või väljaspool oma kabinetti/tavapärast tööruumi.

Nähtavus

- Oluline on **noortele nähtav olemine**, sh **usaldusväärne kuvand** tugisüsteemist;
- juhtumikorraldajate kui inimeste **teadlik tutvustamine** – tegemist on ligipääsetavate inimestega, kus on võimalik ka nn **mitteformaalne kontakt**;
- sotsiaalmeedias aktiivselt silma paistmine ja **noorte keskkonnas olemine** (veebis, MoNo), sh kogukonnasündmused, mis ühendavad (k.a sport) ja aitavad noortel töötajatega sarnasusi/sidet leida;
- pidev **tulemuste visualiseerimine**.

Lähenedamise valikud

- Oluline on **mitteformaalsuse rõhutamine**;
- **Ennetus versus** tagajärjed lähenedamine ehk fookus ennetusele (põhjus-tagajärg);
- **suhtlemine viisil, mis noorele sobib**: telefonis, sotsiaalmeedias, kohtumisel (füüsiliselt või virtuaalselt) vm;
- arvestamine, et **noorel on õigus abist keelduda** ja seda peab aktsepteerima ehk vabatahtlikkus teenusel osaleda;
- **“millegi võitmine enda jaoks, mitte abivajaduse rahuldamine”** suhtumine;
- **sõnade kasutus ja sildistamise vältimine**: nt abivajadus vs toetamine vs millegi saavutamine/oskuste pakkumine, ohver vs inimene, kes pöördub abi saamiseks jms;
- **suund pigem eesmärgile** ja väärtustele kui teenusele, mida pakume;
- keskendumine **väikestele eesmärkidele**, sammudele;
- oma töö sisust rääkimine noortele, kes on huvitatud – **eeskujuks olemine**;
- **fookuse seadmine, et NGTSist saab (esmasel)oskuseid** vms tööle asumiseks, ettevõtlusega alustamiseks ja haridustee jätkamiseks;
- **vajadusel kiirete ja valmis lahenduste pakkumine**, sh olemas infopak (nt kaardistus koolitustest jm), millega noor saab ise endale sobival ajal tutvuda;
- **pikemaajaliste tulemuste** tarbeks vajadus **kaasata ka noore lähivõrgustik**.

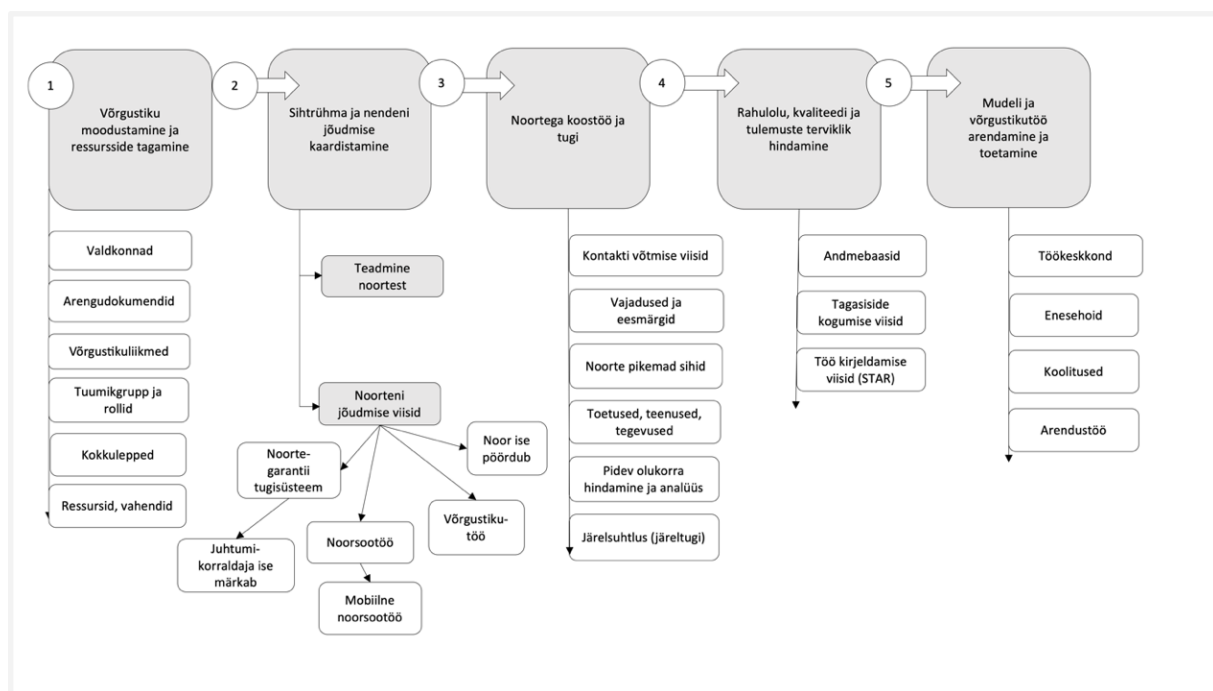
Peamised riskikohad, mis mõjutavad igapäevast tööd

- **Poliitilised ja strateegilised otsused** ja prioriteedid ei pruugi toetada NGTSi kvaliteetset elluviimist (noored *versus* eakad toetamise valikud);
- **piiratud ressursid** spetsialistide palkamiseks ja teenuste kiireks olemasoluks;
- omavalitsustel **vähene võimekus** tagada kõiki vajaduspõhiseid teenuseid;
- koostöövõrgustiku osapoolte pidev **kaadrivoolavus**;
- **kvalifitseeritud spetsialistide** leidmine;
- otsuste aluseks olev **kulutõhususe põhimõte**;
- piirkonnas olevate asutuste **konkurentsipõhine rahastamise põhimõte** (valikud tehakse kellegi arvelt, **vähene** omavaheline eesmärgistatud **sõltuvus** ja seos; erinevad **tulemuslikkuse mõõdikud**), mis vähendab veelgi koostöö võimalikkust;
- vajadus **valdkonnaüleseks koordineerimiseks** (juhtumikorraldajad üksi ei suuda tugisüsteemi kvaliteeti tagada);

- vajadus **riigipoolseks koordineerimiseks**, et tagada ühise visiooni poole liikumine (võrdsed toe saamise võimalused üle Eesti);

Koosloome omavalitsuste spetsialistidega ja arendusvajadused

Pilootprojektiga paralleelselt viidi 2022.aasta esimesel poolaastal Sotsiaalkindlustusameti Noortegarantii tiimi poolt läbi 24 mõttetalgut üle Eesti, mille eesmärk oli valminud „Valdkonnaülese NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele“ kohandatud mudeli (vt Joonis 9) põhjal arutada, milline on omavalitsuse tarbeks parim lahendusviis, et erinevate osapoolte koostöös võimalikult tõhusalt toetada omavalitsuste tasandil NEET-olukorras või -riskis noori ning jõuda sihtrühma vaatest võimalikult toetava ja sujuva protsessini.

Joonis 9. NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudel kohalikele omavalitsustele (joonis: H. Paabort)⁴⁶

Kohtumised võimaldasid **teadlikumalt mõtestada**, millised võiksid olla järgmised sammud ja ootused selle mudeli elluviimisel nii omavalitsuse kui ka riigi tasandile. Sellest tulenevalt jätkus koostöö omavalitsustega laiemalt, kus erinevates formaatides tulid fookusesse teemad nagu **omavalitsuste ressursilised vajadused, noori toetava spetsialisti tööülesannete ja kompetentsimudeli vajadus, noortega töö kirjeldamise tunnuste kontseptsioon ja teenuse analüüsi tööriistade võimalused**.

Mõttetalgutel osales kokku 93 erineva tasandi ja valdkonna spetsialisti üle Eesti. Välja toodi ootused omavalitsuse ja riigi suunal.

Parendusvajadustena **omavalitsuste suunal** toodi kõige enam välja järgmised vajadused:

- vajadus **mõtestada ennetustööd** programmide ja **valdkondade üleselt**;
- parem **infoliikumine** omavalitsuse sees kui ka seotud osapooltega (nt SKA ja Töötukassaga);
- piirkondlike ja maakondlike temaatiliste **ümarlaudade** loomine;

⁴⁶ Paabort, H. (2022). NEET-olukorras noorte riiklud arendusplaanide esitus. Haridus- ja noorteameti infopäev KOVidele.

- **koostööpartnerite** ja teenuste valdkondadeülene **kaardistus**;
- **strateegiliste** dokumentide **mõtestamine** noortepoliitika vaatest ja valdkondadeülesed kokkulepped;
- erinevate **osapoolte** teadlikum **ühiste eesmärkide** ja võimaluste **sõnastamine**;
- **mobiilse noorsootöö** kui noorteni jõudmise meetoodika **teadlikum arvestamine** ja arendamine;
- **süsteemilisem võrgustikukohtumiste korraldamine** ja temaatiliste tööpõhimõtete kooskõlastamine;
- temaatilise **protsessijuhi määramine**;
- **osapoolte ühine kommunikatsioon** noorte suunas.

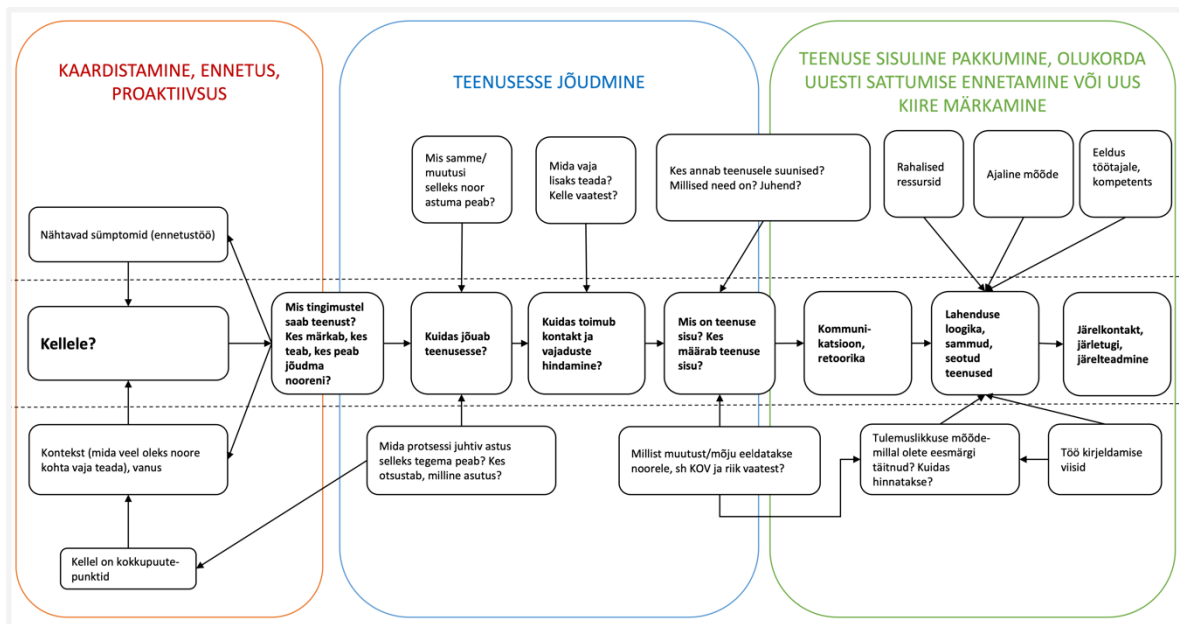
Parendusvajadustena **riigi suunal** toodi kõige enam välja järgmised vajadused:

- teema arendamisega seotud **rahaline otsetugi** KOVidele, et palgata juurde inimressurssi;
- temaatiliste **koolituste** korraldamine (noorte toetamine, mobiilne noorsootöö);
- **temaatiliste sekkumiste** jõudmise tugi maapiirkonda;
- **mobiilse noorsootöö** rakendamine üle Eesti (sh ühine kontseptsioon);
- **regionaalsete ja piirkondlike** (sh linna- ja maapiirkonna) **erisustega arvestamine** rahastusmeetmete loomisel;
- kohalike **omavalitsuste** temaatiline **mentordamine**, jõustamine;
- **teadlikum ühine kommunikatsioon** riigi poolt kohalike omavalitsuste suunal;
- uute **rahastusvõimaluste** loomisel **väiksema bürokraatia võimaldamine**;
- toetavate **metoodikate loomine** või arendamine.

Koosloome SKA erinevate teenusejuhtidega ja arendusvajadused

Kohaliku tasandil noorte samaaegse toetamise tõhustamiseks oli oluline ka analüüs teistest seotud tegevustest ja teenustest. 2022.aasta teisel poolel viidi läbi arutelud viie Sotsiaalkindlustusameti juhuslikkuse alusel valitud,⁴⁷ teenuste vahel, et hinnata erinevate teenusemudelite ristumise tõenäosust laste/noorte, spetsialisti ja kohalike omavalitsuste vaates. Eelnevalt oli tehtud ennetustalituses elluviidavate teenuste analüüs, et leida peamised ühisosad juhtumikorralduslikes mudelites (vt Joonis 10).

⁴⁷ Noortegarantii tugiteenus, puuetega laste tugiteenus, asendushoolduse jätkuhooldus, KLAT jätkutugi ja Ringist Välja võrgustikumudel

Joonis 10. Noori toetavate teenuste juhtumikorralduse etapid teenuse sujuvust mõjutavate tegurite kaudu (joonis: H. Paabori)

Pilootprojekti ülesanne oli jõuda arusaamiseni, millistes juhtumikorralduslikes etappides on meie lähenemised ja vajadused sarnased (nt ennetus, noore märkamine, leidmine/jõudmine noorteni, kommunikatsioon) ja millistes etappides on tõenäosus teenuste ristumiseks küll olemas, kuid vajavad noorte sujuvamaks liikumiseks täpsemaid kokkuleppeid.

Fookuses olid järgmised teemad:

- Sihtgrupi olemus ehk kellele meie teenused on suunatud;
- leidmine ja kontakti võtmine ehk kes seda tööd teevad ja kellega koos me seda tööd teeme;
- toetamise sisu ja loogika ehk milliseid meetodikaid me kasutame oma töös,
- töö tulemuslikkus (milliseid muutusi loome) ja kuidas me seda kirjeldame ning teame, et see on saavutatud;
- ressursid ehk toimekeskkond, milliseid kompetentse, rahastust, ajalisi piiranguid ja suuniseid me peame oma töös arvestama.

Süsteemi vaade

Analüüs näitas, et teenuste toimekeskkond on sarnane ja teenustes juhendatakse üldjuhul samadest ja/või seotud seadustest, strategiatest ja tööpõhimõtetest. Teenuste võtmerollid noore vaatest (millist muutust selle kaudu luuakse) ja sihtgrupi spetsiifiline olemus (teenuse täpne tegevuspakkumine) on aga osaliselt erinevad, sellest lähtuvalt ka spetsiifilised juhendid, rahastusreeglid, juhtumikorralduse läbitavad etapid (+ nende meetodikad, detailsus ja täitmiseks vajalikud dokumendid) ja hindamiseks kasutatavad tööriistad. Kuna teenused on mitmes etapis omavahel seoses, oleks vajadus need juhised jmt omavahel teadlikumalt kooskõlastada, et ei tekiks hilisemaid probleeme samaaegselt mitut teenust pakkuda või teenuselt teenusele liikuda.

Arendusvajaduste ülevaade

Spetsialist

Noorest lähtuvalt võivad kõikide teenuste sihtgrupid olla ka teiste teenuste vaateväljas (lähtuvalt vajadusest ja lahendusteemast ehk muutusest, mida soovitakse noore puhul saavutada), kuid juhtumikorraldus ei pruugi olla (sh kompetents, pädevused) sama nn erialaspetsialisti poolt juhitud. Ennetustöö ja vajaduste märkamise/leidmise puhul on teenuste vaates kaasatud lai osapoolte ring, mis osaliselt kattuvad ja omab kokkulepete tegemisel olulist potentsiaali veelgi paremini noorte vajaduste tajumises ja õige teenuseni jõudmisel. Teenuste puhul on eris teatud etappides spetsiifilise kompetentsi või pädevuste osas, mida kõikide seotud teenuste spetsialistid (juhtumite omajad) ei pruugi omada. Nt ligipääs STARi, teatud hindamiste tegemine (nt PACT), teatud andmebaasidesse sisenemise võimaldamine jmt. Nt NGTS puhul saab juhtumikorraldaja olla ka haridus- ja/või noorsootöö spetsialist, kes ei pruugi omada õigust teatud teenustega toiminguid teha või andmebaasidest infot kätte saada. Oluline on siinkohal analüüsida ka teenuse pakkumise ulatusvajadust ja meeskonna suurust, kuivõrd analüüsitavaid teenuseid saab kohalikus omavalitsuses juhtida/pakkuda üks spetsialist või on need jaotatud suurema meeskonna puhul samade erialaspetsialistide vahel.

Noore rolli teenusesse jõudmisel

Kõikide teenuste puhul ei ole asjakohane eeldada noore endapoolset aktiivsust teenusesse jõudmisel (nt KLAT), samas oli sarnane arusaam, et noore teenusesse jõudmisel on oluline ka noore enda soov luua muutust ja süsteemi poolt loodav turvaline ja kaasav keskkond, kus ta saab seda väljendada (nt võrgustikus osalemise ja kaasaráäkimisega, milliseid valikuid teha). Selle põhimõtte juurutamine kõikides teenustes toetaks noorte autonoomsuse ja kaasatuse tõusu valikute tegemisel.

Kommunikatsioon

Ühine vajadus väljendus teenuste osas ühiskommunikatsioonis, et noor teaks nendest teenustest ja julgeks/sooviks/tahaks seda võimalust kasutada. Selleks on vajadus ka tegeleda kõikide teenuste ennetavast vaatest noorte teavitamisega, noorte hoiakute muutmisega tuge vastu võtta, noorte oskustega (sh digipädevused) kaasa rääkida/arvamust avaldada.

Töö kirjeldamine ja analüüs

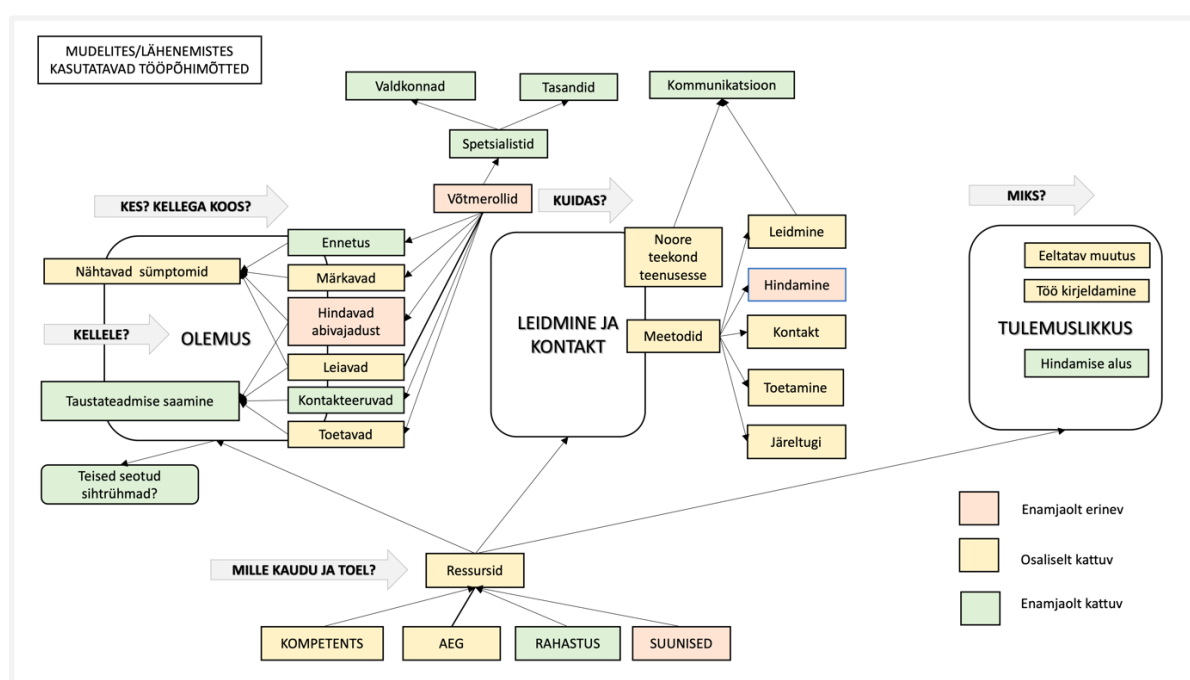
Tulemuslikkust kirjeldatakse teenuste strateegilistes dokumentides nii süsteemi kui ka noore vaatest, teenuste hindamisel on aga teenustel sarnaselt kasutusel eelkõige süsteemi toimimise hindamine (numbrilised indikaatorid). Teenuste indikaatorina kasutatakse kõikides teenustes osalejate arvu ehk mitu noort on teenust saanud (sh väljunud ehk juhtumikorraldus lõpetatud) ja juhtumikorralduse tasandil jälgitakse tegevuskavas ettenähtud eesmärkide saavutamist. Töö ja tulemuslikkuse hindamiseks kasutatakse erinevaid viise, suurem osa STARi, kuid on kasutusel ka nt Exceli võimalus. Teenuste kohest tulemuslikkust noore vaatest pigem koheselt ei hinnata, pigem saadakse see vaade kätte vastavalt teenuse suunistele/ettekirjutustele. Pikaajalisem vaade noore tulemuslikkusele hinnatakse eraldi tellitud uuringute kaudu (nt maksude tõus riigile, vanemate tööhõive suureneb jmt), mida hetkel tellitakse teenuste vaatest eraldi. Ühine joon teenuste puhul on see, et kuigi tulemuslikkusena nähakse strateegiatel ette noore üldist heaolu muutust, seda tegelikkuses ei hinnata.

Ressursid

Kõikide teenuste puhul on sarnane vajadus saada tuge KOV eelarvest, osaliselt kaetakse teenuste puhul vajadusi ESF toel, mis osadel teenustel on kas lõppemas, tingimused muutumas või alles alustavad toimimist. Kuna kõikide teenuste tuumikgrupp, kes teenuse tarbeks raha taotlevad, juhivad või otse noorele pakuvad, on sarnased/seotud, on eelarvelised vajadused üks olulisemaid sõlmkohti, et ühe teenuse toimimine (toimimise võimalikkus) ei toimiks teise arvelt.

Kokkuvõtvalt leiti, et teenuste toimekeskkond on sarnane ja juhitud teenustes üldjuhul samadest/seotud seadustest, strateegiast ja tööpõhimõtetest. Teenuste võtmerollid noore vaatest ja sihtgrupi spetsiifiline olemus on aga osaliselt erinevad, mistõttu juhtumikorralduslikust vaatest tuleb arvestada, et lähenemised kattuvad vaid osaliselt (vt Joonis 11). Oluline on mõelda, kuivõrd analüüsitavaid teenuseid saab juhtida/pakkuda üks spetsialist või on need jaotatud suurema meeskonna puhul samade erialaspetsialistide vahel. Nimetatud teguritest lähtuvalt tuleb ka SKA vaatest oma tööd koordineerida.

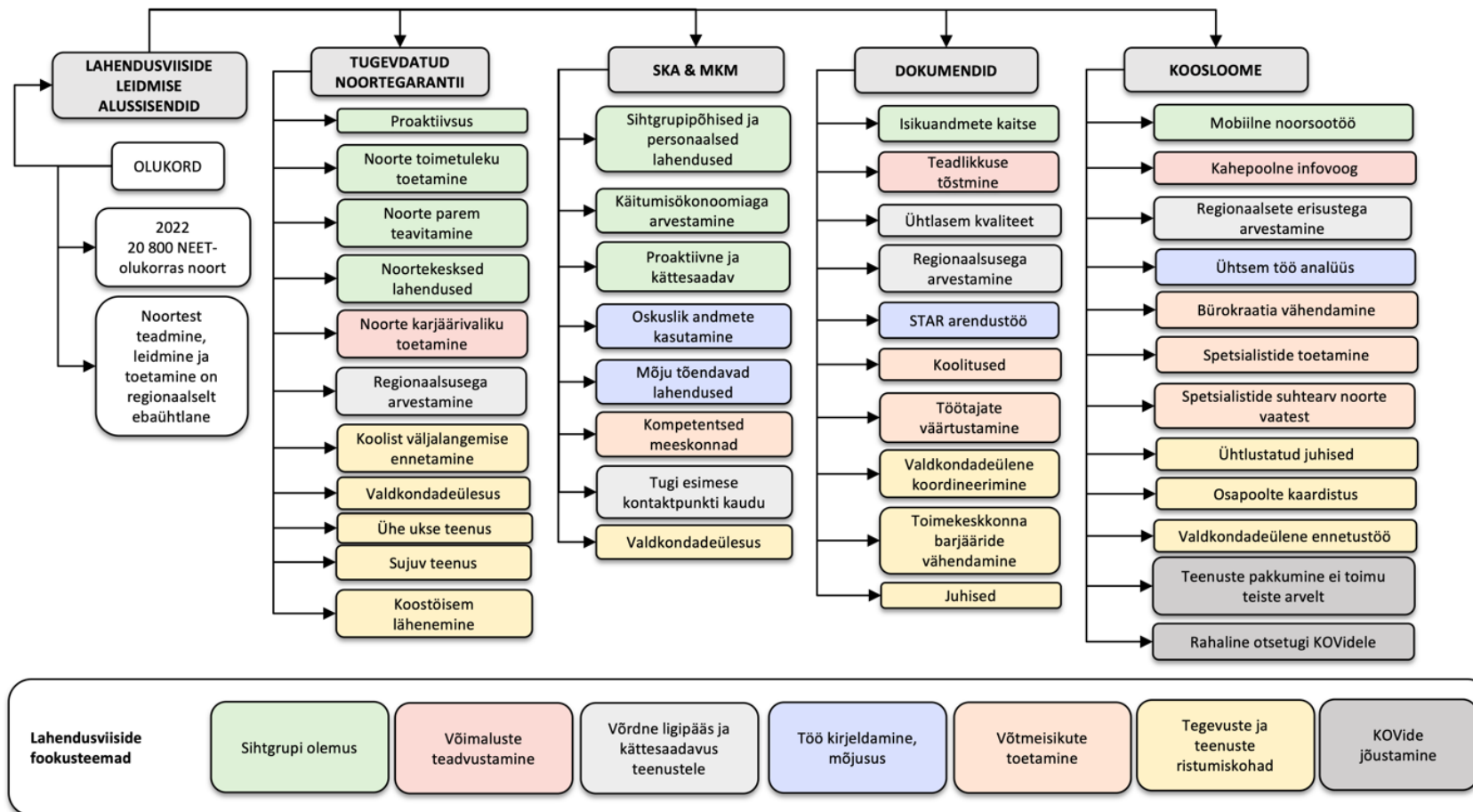

Joonis 11. Noori toetavate teenuste juhtumikorralduse etappides kasutatavate tööpõhimõtete kattuvus (joonis: H. Paabort)⁴⁸

⁴⁸ Paabort, H. (2022). Mudelite 22.08.2022 kohtumise memo. Sotsiaalkindlustusamet.

Erinevate osapoolte arendusettepanekute kokkuvõtte

Võttes aluseks dokumentide, pilootprojekti ja kaasamistegevuste järelused, saab kokkuvõtteks välja tuua, et riiklik planeeritav arendustöö peab väljenduma eelkõige (vt Joonis 12) erinevate lahendusviiside tagamisel, mille fookuses on sihtgrupi olemus, noorte võimaluste teadvustamine, toe õiglane kättesaadavus, töö mõjus, spetsialistide toetamine, erinevate tegevuste- ja teenuste koosmõju võimaldamine ja KOVide jõustamine.

Joonis 12. Lahendusviisid ja lõplikud fookusteemad perioodiks 2024-2029 (joonis: H. Paabert)

Selleks on vajadus keskenduda järgmistele tegevussuundadele:

Arendustöö fookus	Tegevussuund
1. Toetatava sihtgrupi täpsustumine ehk, kes on meie peamine sihtgrupp ja sellest lähtuv ühistel põhimõtetel toimiv juhtumikorraldus	Metoodilised arendustegevused
2. Teenuste alase teadlikkuse tõstmine noortele, spetsialistidele ja üldsusele (sh sektorite-, tasandite- ja valdkondadeülene teavitustöö)	Valdkondadeülene sise- ja väliskommunikatsioon
3. Teemaga seotud teiste KOV tasandi protsesside ülevaatamine, ristumis- ja sõlmkohtade leidmises ja lahendamises (sh teenuse ligipääsu ja kättesaadavuse dünaamika), et suurendada erinevate ühistegevuste ja -teenuste koosõla	Seotud valdkondade ja osapoolte ühine õigusloome
4. Noortele suunatud sekkumiste kaardistamine ehk millised on toimivad ja kasutatavad praktikad	Valdkondadeülese inforuumi tagamine
5. Võtmeisikute (NGTSiga seotud spetsialistid) tööülesannete selgus ja vajalike pädevuste väljaselgitamine	Juhtumikorraldaja rolli ja mõiste selgus, pädevust tõstvad tegevused (täpsustused leiatavad Lisa 1)
6. NEET-riskis ja -olukorras noorte toetussüsteemide ühistoimekeskkonna arendamine	KOV NEET-riskis ja -olukorras noorte toetussüsteemi tõhususe kriteeriumite täpsustamine ja toetavate ressursside suunamine selle elluviimiseks (täpsustused leiatavad Lisa 2)
7. Töö kirjeldamise ja analüüsimise praktikate väljaselgitamine ja arendamine	Analüüsitööriista loomine ja/või arendustöö
8. KOVide nõustamine ja praktikate jagamine , sh ressursiliste vahendite suunamine omavalitsustele	KOVide jõustamine ja temaatilise õpikogukonna loomine ning hoidmine

Noortegarantii tugisüsteemi tiimi arendustöö üld- ja strateegilised eesmärgid 2024-2029

Strateegilised eesmärgid

>

---->

Riiklik eesmärk: noortest teadmiseks ja proaktiivseks lähenemiseks suurendatakse kohalike omavalitsuste võimekust toetamaks mitteaktiivsete noorte vanuses 16–29 osalemist hariduses ja tööturul. Selleks näeme ette erinevaid lahendusi, mis toetavad positiivseid muutusi noorte elus, et kindlustada noore iseseisvat toimetulekut ja heaolu.

Hetkeseis (2023): NEET-riskis ja –olukorras noortest teadmine, leidmine ja toetamine on regionaalselt ebaühtlane.

Vahe-eesmärk (2027): Kohalikud omavalitsused on üle-eestiliselt toetatud ja järgivad valdkonnaülest NEET-riskis ja –olukorras noorte teenuse ja koostööraamistiku põhimõtteid, mis loob eeldused, et kohalik omavalitsus teab sihtgrupi ulatusest ja olemusest, saavad tulemusliku kontakti ja toetavad noori vajaduspõhiselt.

NGTS fookusteemad perioodil 2024–2029

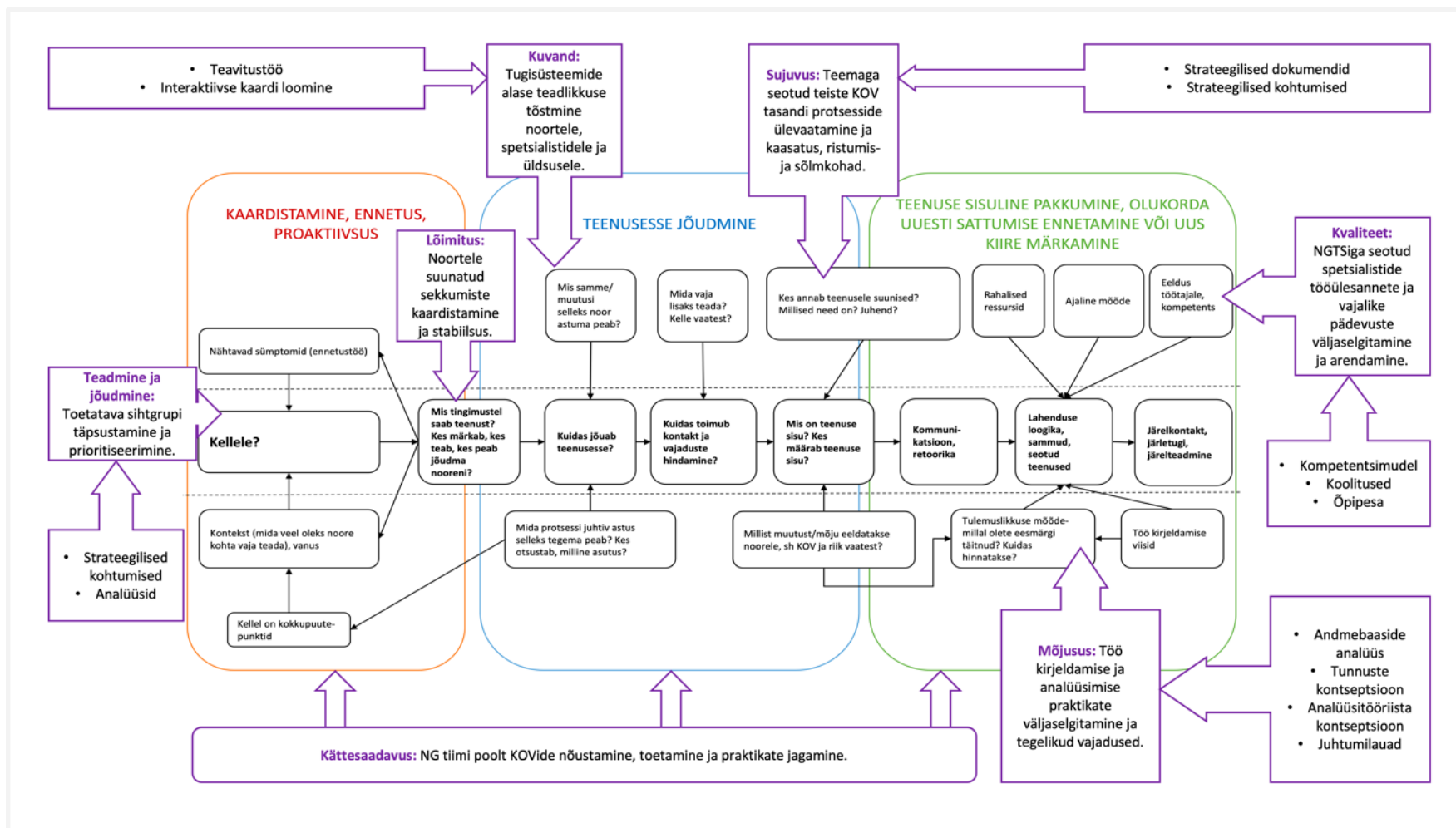
- **TEADMINE JA JÕUDMINE:** Toetatava sihtgrupi täpsustamine ja prioritseerimine.
- **KUVAND & LIGIPÄÄS:** Tugisüsteemide alase teadlikkuse tõstmine noortele, spetsialistidele ja üldsusele.
- **SUJUVUS:** Teemaga seotud teiste osapoolte protsesside ülevaatamine ja kaasatus, ristumis- ja sõlmkohad.
- **LÕIMITUS:** Noortele suunatud sekkumiste pidev kaardistamine ja võrgustikutöö⁴⁹ kaudu tagamine.
- **KVALITEET & KÄTTESAADAVUS:** Võtmeisikute (NGTSiga seotud spetsialistid) tööülesannete ja vajalike pädevuste väljaselgitamine, koolituste arendamine ja elluviimise tagamine.
- **MÕJU & NOORTENI JÕUDMINE, LIGIPÄÄS:** Töö kirjeldamise ja analüüsimise praktikate väljaselgitamine ja uue süsteemi loomine.
- **KÄTTESAADAVUS:** KOVide nõustamine ja praktikate jagamine.

⁴⁹ Kokkulepitud eesmärkidel süstemaatiliselt toimuv asutuste vaheline koostöö, milles sisaldub ühine kitsaskohtade kaardistamine, analüüsimine ja kirjeldamine, võimalike lahenduste leidmine, olemasolevate ressursside jagamine ja juhtumipõhine aktiveerumine. Võrgustikutöö saab mudeli vaatest toimida nii asutuste, omavalitsuse, piirkonna, maakonna kui ka riiklikul tasandil.

NGTS juhtumikorralduse arendusega seotud tegevuste ajaline plaan 2023–2029

	2024	2025	2026	2027	2028	2029
NGTS seirete infopäevad ja koolitused (13-24)						
Juhtgruppides ja õigusloomes osalemine						
NGTS juhendid (STAR + juhtumikorraldus)						
Üldised teavitustegevused						
KOVide (koosluste) jõustamine NGTS ja NEET raamistiku elluviimisel						
Kommunikatsioonihange, elluviimine						
Spetsialisti pädevusraamistiku loomine						
E-koolituse kontseptsiooni loomine						
E-koolituse videoklippide hanked						
E-koolituste elluviimine						
Metoodikate pidev arendustöö						
Raamistiku veebipesa kontseptsiooni loomine KOVidele						
Raamistiku veebipesa rakendamine ja arendamine (KOVidele) (juhendid, metoodikad jmt)						
Ühiskoolituse lõpliku kontseptsiooni loomine (HTM, Harno, MKM, TK)						
Ühiskontseptsiooni koolituste elluviimine						
KOVide jõustamine ESF toetuse kasutamisel						
Temaatilise (vaba)ainekava loomine ülikoolidele						
Temaatilise (vaba)ainekava piloteerimine 2025–2026						
Temaatilise (vaba)ainekava elluviimine ülikoolides						
Analüüsitööriista kohandamine/loomine, piloteerimine						
Analüüsitööriista arendamine ja mõju hindamise piloteerimine						

Planeeritud tegevuste kaudu mõjutatakse kõiki NGTSi juhtumikorralduslikke etappe: **noortest teadmist, noorte teenusesse jõudmist ja teenuse saamist** (vt Joonis 13).

Joonis 13. NGTS arendustegevused ja mõju noorte toetamise etappide kaudu (joonis: H. Paabert)

Väljundid ja mõõdikud, mille kaudu me teame, et oleme sinna jõudnud

Koosmõju ja süsteemsus

- Seotud ministeeriumite ja nende allasutuste vahel on kooskõlastatud ja vajaduspõhiselt täiendatud koostööraamistiku alusdokument;
- suurem osa (90%) kohalikest omavalitsustest on jätkuvalt liitunud Noortegarantii tugisüsteemiga ja neil on eraldi spetsialist noorte toetamisel;
- iga meie teenusele jõudnud noore vajadusi on teaduspõhiselt ja noore edasist käekäiku hinnatud;
- kohalikud omavalitsused saavad sisulist ja rahalist tuge koostööraamistiku põhimõtete elluviimisel;
- sihtgrupi noortele on loodud kanalid, mille kaudu anda teenusele tagasiside;
- toimuvad vajaduspõhised valdkondadeüleised teavituskampaniad.

Statistilised näitajad

- Korduvate noorte arv, kes on jätkuvalt NGTS nimekirjas on langevas trendis;
- noorte arv on kasvavas trendis, kes peale NGTS teenusel viibimist on tööturul/jätkanud haridusteed;
- NGTS teenuse dünaamika, sh seires olevate noorte teenusest teadasaamise aeg ei ületa 1 kuud.

Metoodilised näitajad

- Valmib noori toetava spetsialisti kompetentsimudel & toimuvad temaatilised vajaduspõhised koolitused;
- arendatud ja kasutusel on noortega töö kirjeldamise ja analüüsimise tööriist, töö tulemused on üle-eestiliselt kättesaadavad ja avalikkusele visualiseeritud;
- valmib ja kasutusel on spetsialistide pädevusi toetav õpi(veebi)pesa;
- valmib interaktiivne kaart noori toetavate lahenduste (teenused jmt) kohta noortele & spetsialistidele;
- valmib ja kasutusel on temaatiline ainekava ja/või temaatilised moodulid ülikoolis.

Lisa 1 Noortega töötava spetsialisti roll

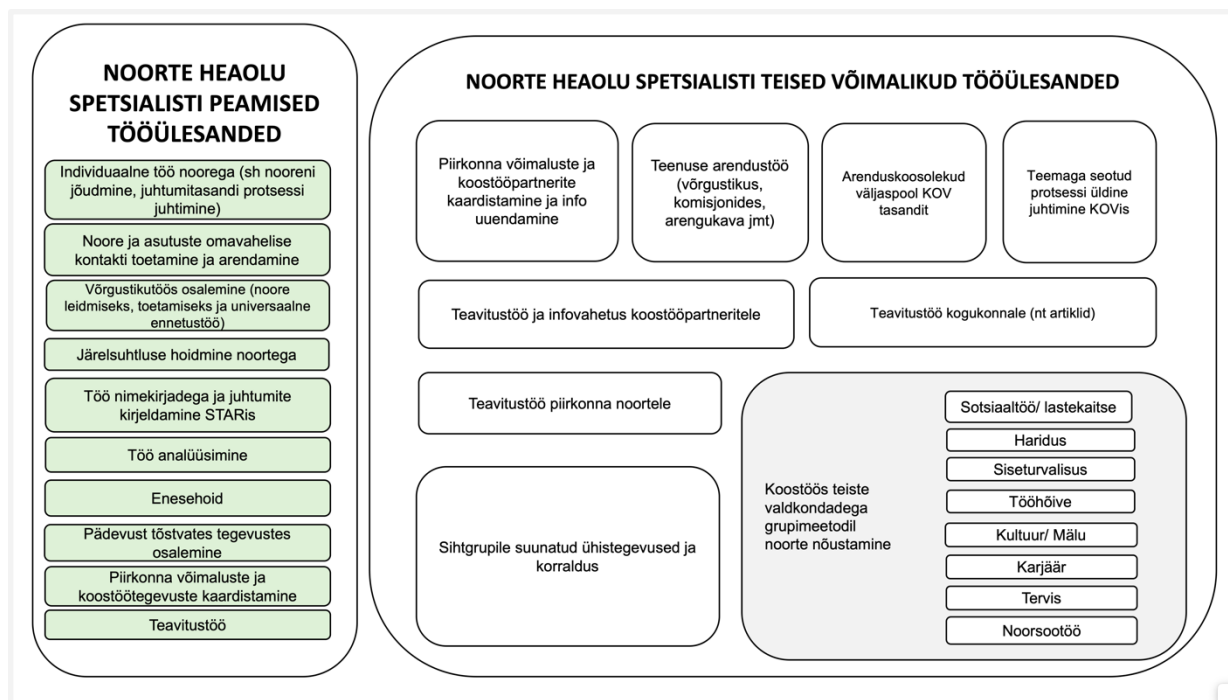
Kohaliku omavalitsuse NGTSi juhtumikorraldaja roll on olla NEET-olukorras **noorte toetaja** enda piirkonnas ning **kaardistada, analüüsida ja leida võimalusi noorteni jõudmiseks** ja nende NEET-olukorda langemise **ennetamiseks**.

Mõiste: Kohalikul tasandil töötav spetsialist (nt noorte heaolu spetsialist; noortegarantii tugisüsteemi juhtumikorraldaja), kes toetab juhtumipõhiselt NEET-riskis või NEET-olukorras 13–29. aastaseid lapsi ja noori, et nad jõuaksid või püsiksid haridus- ja/või tööelus. Selleks keskendutakse koostöös laste ja noortega enesearengu edendamisele, erinevatele lahendusvajaduste väljaselgitamistele ja pikaajaliste eesmärkide saavutamisele ning kasutatakse noorte-, haridus- ja sotsiaalvaldkonnale (ja teistele noortepoliitikaga seotud valdkondadele) iseloomulikke individuaalseid-, grupi- ja valdkondadeülese võrgustiku- ja kogukonnatöö lähenemisi.⁵⁰

Spetsialisti põhilisteks ülesanneteks on (vt Joonis 14):

- Individuaalne töö noorega (sh nooreni jõudmine, juhtumitasandi protsessi juhtimine);
- Noore ja asutuste omavahelise kontakti toetamine ja arendamine;
- Võrgustikutöös osalemine (noore leidmiseks, toetamiseks ja universaalne ennetustöö);
- Järelehuhtluse hoidmine noortega;
- Töö nimekirjadega ja juhtumite kirjeldamine STARis;
- Töö analüüsimine;
- Enesehoid (supervisioonidel ja kovisioonidel osalemine);
- Pädevust tõstvates tegevustes osalemine;
- Piirkonna võimaluste ja koostööpartnerite kaardistamine ja info uuendamine;
- Teavitustööks vajaliku keskkonna loomine.

⁵⁰ Mõiste ja tööülesanded on koostatud ja kokku lepitud piloo projekti perioodil koosloomes omavalitsustega, täpsem ülevaade on leitav 2024.aastal ilmuvas spetsialisti pädevusraamstiku dokumendis

Joonis 14. Juhtumikorraldaja peamised ülesanded ja teised toetavad tegevused (joonis: H. Paabert)

Lisa 2 KOV tugisüsteemi tõhususe kriteeriumid

1. OTSUSTUSTASANDIGA (JÄTKUSUUTLIKKUS) seotud kriteeriumid

1.1 Mittetöötavate⁵¹ noorte toetamise vajadus, lahendusviis⁵² ja arendusplaanid kajastuvad kohaliku omavalitsuse üksuse (edaspidi KOV) arengukavas.

1.2 KOV-is on otsustatud, milline valdkond (osakond, talitus vms) ja ametnik vastutab otsustustasandil NEET- olukorras ja -riskis⁵³ noorte teema üldise arendustöö eest.

1.3 KOV-is on otsustatud, milline volikogu komisjon on seotud ja koordineerib mittetöötavate noorte toetamise arendustööd.

1.4 NGTS seirega tegelev(-ad) spetsialist(-id)⁵⁴ hoiab(-vad) temaatilisi komisjoni(-e) tulemustega kursis.

2. LAIEMA VÕRGUSTIKUTÖÖGA seotud kriteeriumid

2.1 Projekti tegevuspiirkonnas on otsustatud, milline asutus ja/või spetsialist vastutab NEET-olukorras ja -riskis noorte laiema võrgustikutöö koordineerimise eest.

2.2 Projekti tegevuspiirkonnas on kaardistatud seotud osapoolte laiem võrgustik⁵⁵, kellel on oluline roll tegevuse sihtgrupi toetamisel.

2.3 NEET-olukorras noorte koostöömudel⁵⁶ kokkulepitud 8 valdkonda on temaatilisse võrgustikutöösse kaasatud.

2.4 Laiema võrgustiku sisulised eesmärgid põhinevad teadmistel noorte olukorra kohta projekti tegevuspiirkonnas.

2.5 Laiemas võrgustikus on töös lähtuvalt NGTS juhendist⁵⁷ noortega kokku lepitud koostöömudeli kaudu elluviidavad eesmärgid, koostöö alusväärtused, sihtrühm, infokanalid ja regulaarsus, andmete vahetus ja juhtimine, tulemuslikkuse kvaliteedi hindamise kriteeriumid.

3. TUUMIKMEESKONNAGA seotud kriteeriumid

3.1 NEET-olukorras noorte toetamise tuumikmeeskond* KOV-is on moodustatud.

3.2 Koostöömudel⁵⁶ kokkulepitud asutused ja/või spetsialistid on KOV-i tuumikmeeskonda kaasatud (protsessijuht, juhtumikorraldajad, erinevate valdkondade spetsialistid).

⁵¹ Isik, kes ei ole hõivatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse § 6 lõike 5 punktides 3-51 nimetatud tegevusega, kes töötab ajutiselt TTTS § 42 tingimustel, või on ema-, isa-, lapsendaja- või vanemapuhkusel. Hõlmab nii isikuid, kes ei tööta ja otsivad aktiivselt tööd kui ka neid, kes ei otsi aktiivselt tööd, sealhulgas nii registreeritud kui registreerimata töötuid, aga ka õppijad ja neid, kes hoolitsevad lähedase eest.

⁵² Kokkulepitud lähenemine, kuidas erinevate osapoolte koostöös võimalikult tõhusalt toetada omavalitsuste tasandil NEET-olukorras noori ning jõuda sihtrühma vaatest võimalikult sujuva protsessini.

⁵³ Noored, kes on ametlikult seotud mõne haridusasutuse, tööandja või täiendkoolitajaga, ent kes on enda või mõne teise osapoole hinnangul NEET-olukorda sattumise riskis ilma selge lahenduseta sellest kiiresti väljuda. Seoses tunnusega „noor olemine“ jaguneb sihtrühm kahte vanusekategoriasse: NEET- olukorras 15-29-aastased ehk põhisihtrühm ja NEET-riskis 14-19-aastased ehk NEET- olukorda sattumist ennetav sihtrühm.

⁵⁴ Kohalikul tasandil sihtrühmaga töötav noorte heaolu spetsialist, kes aitab juhtumipõhiselt lahendada noorte vajadusi nii üks-tühele nõustades, kui noortele tugitegevusi vahendades.

⁵⁵ Osapooled ja nende esindajad, kellel on roll sihtrühma noorte toetamisel ja/või NEET- valdkonnaga seotud teemade arendamisel ning kes samas ei kuulu võrgustiku tuumikgruppi.

⁵⁶ Sihtrühmaga seotud osapoolte koostöö üldised põhimõtted ja tegutsemise etapid kohalikul tasandil, et aidata lahendada sihtrühma liikmete vajadusi.

⁵⁷ Sotsiaalkindlustusameti poolt koostatud juhtumikorralduslik juhend NGTSi elluviimiseks.

3.3 KOV-is on kaardistatud erinevad tänased valdkondade võimalused ja lisaressursse vajavad noortele, nende vanematele/tugivõrgustikule⁵⁸ suunatud tugitegevused⁵⁹.

3.4 KOV-i üldised koostöömudeli tulemuslikkuse ootused on tuumikmeeskonna osapooltega omavahel läbi räägitud ja kooskõlastatud.

4. JUHTUMIKORRALDUSE JA SIHTGRUPI TOETAMISE ETAPPIDE PÕHIMÕTETEGA seotud kriteeriumid

4.1 Noorte toetamisel järgitakse ajakohast SKA poolt koostatud NGTS juhtumikorralduse juhendit.

4.2 Noore jõudmine ja liikumine valdkonnast valdkonda, tegevuselt tegevusele, teenuselt teenusele või spetsialistilt spetsialistini toimub teenusepakkujate vahel kokkulepitult ja noore vaatest katkestusteta (sujuv lähenemine⁶⁰).

4.3 Noor jõuab enda poolt tunnetatud lahendusvajaduseni esimese kontakti kaudu (ühe ukse lähenemine⁶¹).

4.4 Noored olenemata elukohast, staatusest ja olukorrast saavad kvaliteetset abi (võrdne kohtlemine⁶²).

5. SIHTGRUPIGA seotud kriteeriumid

5.1 NEET-olukorras ja -riskis noorte arv projekti tegevuspiirkonnas on teada, sh NGTS seires välja tulnud noorte (mitteaktiivsed) arv (16-26);
sh Töötukassasse registreeritud noorte (töötud) arv (16-29);
sh lastekaitsetöötaja menetluses olevate 16-18.aastaste laste/noorte arv.

6. ENNETUSTÖÖGA seotud kriteeriumid

6.1 Vajalikud ennetustöö⁶³ tegevused kajastuvad NGTS seirega tegelevate spetsialistide tegevusplaanides.

6.2 NEET-riskis (koostöömudeli sihtrühma) noorte arv projekti tegevuspiirkonnas on prognoositud sh lastekaitstes olevate laste/noorte arv (alates 13 a) on teada ja sellega arvestatakse ennetustöös sh koolist välja langemise ohus (sh koolikohustuste mittetäitjad) noortega (8.-12.klass) on oma töös arvestatud.

6.3 Projekti tegevuspiirkonnas on analüüsitakse süsteemaatilisel, millise sihtgrupini projekti tegevuspiirkonnas pigem jõutakse ja kelleni ei ole jõutud.

7. SIHTGRUPINI JÕUDMISEGA SEOTUD TEGEVUSTE kriteeriumid

7.1 Noortegarantii tugisüsteemi elluviimine

⁵⁸ Tugivõrgustik on toetatava noore lähedased inimesed, sealhulgas eestkostja hooldusperekonda kuuluvad liikmed ja perekond.

⁵⁹ Tegevus või teenus, mis panustab sihtrühma vajaduste lahendamisse lisaks noorte juhtumikorraldaja üks-ühele tööga noortega.

⁶⁰ Tööpõhimõte (NEET- olukorras noorte toetamise) lahendusviisis, kus arvestatakse, et noore jõudmine ja liikumine valdkonnast valdkonda, tegevuselt tegevusele, teenuselt teenusele või spetsialistilt spetsialistini toimub noore vaatest katkestusteta. Seotud ühe ukse lähenemisega.

⁶¹ Tööpõhimõte (NEET- olukorras noorte toetamise) lahendusviisis, kus arvestatakse, et noor jõuab enda tunnetatud lahendusvajaduseni esimese kontakti kaudu. Seotud sujuvate üleminekute lähenemisega.

⁶² Õigustatud ootus, et noored olenemata elukohast, staatusest ja olukorrast peavad saama kvaliteetset abi.

⁶³ Tegevused, mis toetavad õigeaegset märkamist, mille korral võib olla võimalik ennetada NEET-riskis noorte lahendusvajaduste süvenemist ning NEET-olukorda sattumist. Vajadusel ka sihitud ja näidustatud ennetussekkumised.

7.2 Võrgustikutöö⁶⁴, et tagada noorte jõudmine teenusesse teiste spetsialistide kaudu (nt mobiilne noorsootöö, avatud noorsootöö, haridusasutused, noortele teenusepakkujad, töötukassa jt)

7.3 NGTS seirega tegeleva spetsialisti poole pöördunud seireväline noor⁶⁵ saab tuge.

7.4 Teavitustöö noortele (NGTS võimalused KOV kodulehel, ristmeedia kasutamine, teavitustooted jmt).

7.5 Teavitustöö kogukonnale ja seotud teenusepakkujatele.

8. ANALÜÜSIGA SEOTUD TEGEVUSTE kriteeriumid

8.1 Tööd kirjeldatakse STAR-is ja aluseks on SKA poolt koostatud NGTS STAR-i juhend.

8.2 Vähemalt kvartaalselt seiratakse ja analüüsitakse noorte arvu ja milliste teemadega (lahendusvajadused⁶⁶) noored KOV-i poole pöörduvad.

8.3 Seiratakse ja analüüsitakse, mis abi/tuge noortele on pakutud ja noorte rahulolu teenusega.

8.4 Kogutakse ja analüüsitakse tuumikmeeskonna⁶⁷ ja laiema võrgustiku osapoolte tagasiside ja koostöömudeli tulemuslikkust.

9. JUHTIMISEGA SEOTUD kriteeriumid

9.1 Olemas on NGTS seirega tegelev(-ad) spetsialist(-id) ja NEET-olukorras noorte koostöömudeli eest vastutava koordinaatori (protsessijuhi) roll on tagatud.

9.2 Koostöövõrgustiku⁶⁸ noortega töötavatele spetsialistidele ja koordinaatorile on tagatud kovisioonid ja/või supervisioonid ja selle saamise viisid on projekti tegevuspiirkonnas kokku lepitud.

9.3 Koostöövõrgustikule ja noortega töötavatele spetsialistidele ja koordinaatorile on vajaduspõhiselt tagatud koolitustel osalemine.

9.4 NEET-olukorras noorte koostöömudeli planeeritud eelarve on realistlik ja võimaldab seatud eesmärgid saavutada, planeeritud kulud on vajalikud, mõistlikud ning kooskõlas turuhinna ja valdkonna ametiala palgatasemetega.

⁶⁴ Kokkulepitud eesmärkidel süstemaatiliselt toimuv asutuste vaheline koostöö, milles sisaldub ühine kitsaskohtade kaardistamine, analüüsimine ja kirjeldamine, võimalike lahenduste leidmine, olemasolevate ressursside jagamine ja juhtumipõhine aktiveerumine. Võrgustikutöö saab mudeli vaatest toimida nii asutuste, omavalitsuse, piirkonna, maakonna kui ka riiklikul tasandil.

⁶⁵ Kuni 29-aastane mittetöötav noor, kes ei ole välja tulnud seire nimekirjas, kuid pöörduv KOVi poole, kuna soovib abi.

⁶⁶ Sihtrühma noore enda poolt ja/või teiste inimeste nagu tema lähedaste või spetsialistide poolt tajutud vajadus, mille lahendamata jätmisevõibtuakaasanoore sattumise NEET-olukorda või selles püsimise.

⁶⁷ Osapooled ja nende esindajad, kes omavahelise tiheda koostöö raames vastutavad käesoleva mudeli rakendamise eest nii strateegilisel tasandil kui üksikute juhtumite raames.

⁶⁸ Kohalikul tasandil koostöömudeli rakendamist ja koostöövõrgustiku tööd koordineeriv inimene. Koostöövõrgustiku eestvedaja ametinimetus võib ametijuhendis erineda.